

Börzsönyi Helikon

A Spangár András Irodalmi Kör művészeti folyóirata

I. évfolyam, 12. szám 2006 December

Dovák B. József: Kisváros (tűzzománc)

Tartalom:

3. o.: *Új év, új álmok ...;* (Karaffa Gyula írása)
4. o.: *Szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem;* (Ketykó István verse)
6.-11. o.: *A mesterrel jártam IX.: Magamra találva;* (Borsi István írásának befejező része)
13.-20. o.: *Részletek I, II, III, IV,;* (Jávorka Ágnes írása)
22.-24. o.: *A népmesei hős;* (Móritz Mátyás írása)
26. o.: *Tulipánból született;* (Székács László verse)
28.-31. o.: *Ki van a toronyban V.;* (Fetykó Judit regénye folytatásokban)
33.-34. o.: *Huszonharmadik zsoltár;* (Hörömpő Gergely verse)
36.-49. o.: *Mesterségek, kézműves technikák a Börzsöny mentén;* (Végh József írása)
51. o.: *Magyar karácsony;* (H. Túri Klára verse)
52. o.: *A tél négy pillanata;* (Szunyogh Pál verse)
54. o.: *Auditor: Gyertya;* (Szávai Attila írása)
56.-59. o.: *„Embernek lenni jó!”;* (Cegléd József képes beszámolója)
60.-61. o.: *Hírek;*
62. o.: *E havi számunk szerzői; Impresszum;*

Lapszámunk képei:

Decemberi számunkba az illusztrációkat a Diósjenőn élő rajztanár, tűzzománc-készítő művész, **Dovák B. József** alkotásaiból válogattuk. Köszönet a képek közlési jogáért.

A művész a következő elérési lehetőségeket adta meg: dovakbjozsef@freemail.hu, vagy 0620-575-0945 (A Szerk.)

Címlapon: **Kisváros;**

5. o.: **Pásztorjáték;**
12. o.: **Kereszt;**
21. o.: **Tükör;**
25. o.: **Stációk I.;**
27. o.: **Stációk II.;**
32. o.: **Stációk III.;**
35. o.: **Stációk IV.;**
50. o.: **Stációk XII.;**
53. o.: **Stációk XIV.;**
55. o.: **Stációk XV.;**
63. o.: **Emlékműavatás;**

A hátsó borítón: **A diósjenei 1956-os emlékmű**

Új év, új álmok...

Nem gondoltam volna! Bár hittem benne, de nem gondoltam volna, hogy a *Börzsönyi Helikon* tizennégy számot is megér a 2006-os esztendőben! A nehézségek ellenére („lap van, csapat nincs”) azt kell mondanom, megérte! Mert kialakult egy olvasótábor, ugyanígy, bár nehezen, de kialakult egy szerzői gárda is. Aki kimaradt, az lemaradt!? Eddigi számainkból bizonyára, de nyíltságunk, rugalmasságunk és tenni akarásunk azt is jelenti, egyetlen ajtót sem zártunk be jövő szerzőink előtt.

A mögöttünk lévő év a tapasztalatszerzés, a kísérletezés időszaka volt. Januártól néhány újítás várható a lap külalakjában, ám szerkezetét, felépítését, tartalmi összetételét visszük tovább, hiszen nem ragaszkodik egyikünk sem a kényszeredett változtatáshoz. „Ami jó, azt megtartsátok”- hangzik az ősi intelem, s ehhez tartjuk is magunkat. A lapszámokban szereplő művészek életrajzát is be fogjuk mutatni eztán, nem elégszünk meg a netes, vagy a telefonos elérhetőségeik közzétételével, hiszen így bizonyosan eljut majd az Olvasókhöz a legfontosabb ismeretanyag róluk.

Fontos feladat számunkra, hogy recenziókat, kritikákat, tanulmányokat is közöljünk végre, s nem feltétlenül „országos” impresszumokból/ról, hanem a helyi írók-, költők köteteiről, alkotásairól. Ezzel is a „helyiérdekűséget” akarjuk majd hangsúlyozni.

Legfontosabb személyes feladatunknak azt tekintem, hogy az eddig velünk együttműködni nem akarókat meggyőzzem, s a közös „istállóba” tereljem. Eddig s eztán is a párt-, és politikai semlegességet hangsúlyoztuk, bár némileg elhelyezhető, bemérhető a lap irányvonala. Ezen ezután sem változtatunk.

Tovább folytatjuk a helytörténeti írások közzétételét, hiszen az ezzel foglalkozó Végh József „tárháza” kifogyhatatlannak tűnik. Olyan gazdag ez a megye, ez a környék,

hogy jó pár évig ellátja még megismerni valókkal a BH olvasóit. A lapban olvasható helytörténeti anyagok szakdolgozatok, további kutatások alapjai is lehetnek.

A lapban szereplő művészeti alkotások mellett egy róluk szóló sorozatot is tervezzük, ami megmagyarázza majd a látottakat, illetve eligazít a stílusok, izmusok, irányzatok között. Embert próbáló a feladat, de divatosan szólva, ilyen kihívások kellenek a továbblépéshez!

Röviden ennyi az álmokról, tervekről, a többi már csak rajtunk áll!

Minden Szerzőnek megköszönöm eddigi munkáját, s kívánom, hogy még nagyon sokáig dolgozzunk együtt!

Minden eddigi Olvasónknak, Szerzőnknek békés, boldog, Istenáldotta újesztendőt kívánok!

2007-01-01

Karaffa Gyula

KETYKÓ ISTVÁN:

Szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem

*sötét délután egykor és folyamatosan sír az ég
szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem
mégis valami angyal nézhet rám elpirul arcom szőrös
hajam borzas mint akinek mindegy szilveszter vagy nem szilveszter
csak néz gyönyörű szemekkel s mellemen felizzik Mária a medálon
néz hófehéren tisztán gyönyörűen
rám néz értem pillantását felfogom mit kíván e sötét délután
szeretnem kell azokat akikkel megáldott az Úr
nejem fiam lányom s meg kell mártóznom
az angyal nékem készített kádjában
sima arc szép haj ünnepi ruha
óh áldott legyen aki ezt róttá rám teher gönc fők
de végigjárom ha addig élek is
sötét délután egykor és folyamatosan sír az ég
szilveszter vagy nem szilveszter oly mindegy nekem
mégis valami angyal nézhet rám elpirul arcom szőrös
hajam borzas mint akinek mindegy szilveszter vagy nem szilveszter
csak néz gyönyörű szemekkel s mellemen felizzik Mária a medálon*

Verőce, 2002. december 31.

Pásztorjáték *(túzzománc)*

BORSI ISTVÁN

A mesterrel jártam IX., befejező rész

Magamra találva

Néhány hónap alatt túltettem magam azon a keserű érzésen, amelyben veszteség, kétségbeesés, magány, céltalanság érzése keveredett az időszakos közönnyel, miután elveszítettem „a” Mestert. Közöny helyébe közömbösség, a veszteség helyébe már a lélek nyeresége költözött. Sokkal közelebb volt a Mester, így, távollétében, mint egykor. Tetteim, gondolataim egyre hasonlatosabbakká váltak öhozzá.

Válaszútjaimban úgy tettem, mintha... amint Ő tett volna, a tájak és az emberek változatos formái úgy meséltek nekem, mintha Őhozzá szólnának, vándorlásaim során egyes emberek Mester megszólítással tiszteltek meg, mintha Őt látnák maguk között, bőröm és ruháim díszletei alatt.

Emberi nézőpontból sok kihívással találkoztam ettől kezdve, ám a kudarc és a szenvedés elkerült. A kudarc helyett voltak tévedéseim, melyek tanulságul szolgáltak, szenvedés helyett volt fájdalom, volt szegénység, volt testi szerelem, volt felmagasztaltatás, dicsőség, de tudtam már, hogy egyik sem Én vagyok igazán. Képes lettem valamennyit megélni és kilépni belőlük. Megértettem az általam nagyon tisztelt tibeti buddhisták szertartását, melyben a sok figyelemmel, munkával, a lehető legtökéletesebbre formált, gyönyörűsége homokképet ünnepélyesen megsemmisítik. Minden kötődés teher, ha el akarok jutni valahová.

Mintegy tíz esztendő töltem vándorló tanulóként. Megismerkedtem számos vallási irányzat tudós elméivel. Bár én - mint tanuló- kerestem fel őket, ők nyitott szívvel fogadtak, s osztották meg titkaikat

velem. Akiket átítatott a Végtelenség érzése, már messziről felismerték egymást. Minden egyes vezető másképp szólt, miként egyetlen hangszer különböző húrjai lennének. A nyugati vallások is ugyanazt a zeneművet játszották, csak más-más hangszeren. Valamennyien megtartva egyéniségüket, s hagyva, hogy egy nagyobb hatalom szólaltassa meg őket.

Kik a különbözőségeket hirdetik az emberek között, nem válhattak tanítómá. Kik a szentségeket és istenségeket kérdéseikkel ostromolják, csak saját belső élményeik útját követik - mint kutató elmék-, mindig is vonzóak voltak számomra. Mert milyen hit és tudás az, és milyen isten, akit a kérdések zavarba hoznak, vagy fénylő felszínén egy múlandó lélek letörölhetetlen karcot hagy?

Az Örökkévaló talán nem is szent. Viszont kikezdehetetlen. Ez utóbbi minden korban a Világ egészén egyaránt érvényes igazság. Még a legfélelmetesebb helyzeteket is a Szeretet szálai szövik sűrű testté. Ez a szeretet parttalan, emberi szemlélettel épp oly ok nélküli, mint Buddha mosolya.

Az élet legnagyobb bölcsességei mindig is a lábunk előtt hevertek. Egyszerűek és tagadhatatlanul hatnak. Miként a kötőrőfűvek jelentéktelen magvacskái tesszik. Megfogannak, lágy gyökereik kérlelhetetlenül behatolnak minden hajszálvékony hasadékba, hogy a gyengék állhatatosságával lerombolhassák a téves hitekből, tudatlanság szikláiból épített, embert embertől, Istent lelkünkől elválasztó várat.

Amit még tanulnom kellett, hogy meglátassam az egyszerűen működő dolgok mögött, milyen hihetetlenül gondos tervszerűség, szervező erő működik. Egykor a Mester azt mondta: - *Add át magad Isten hétköznapi valóságának. Ezáltal minden napod ünnepé válik.*

Ez a gyermeki rácsodálkozás vezeti ma is életemet. Ahogy a Világ lett. S hogy hamaiból új életek sarjadnak. Miként elvetélt gondolatok ismét virágot bonthatnak bennünk, ha lelkünk mélyére megérkezik a tavasz.

Minden vallásban szerepe van az elmélyülésnek; út egy romlatlan világba, amelyet sohasem szántottak békétlen, gyűlölködő gondolatok. Van, ahol imának, van, ahol meditációnak hívják. Van, ahol mozdulatlan önfegyelemmel, van, ahol tánccal, énekkel, mozgással közelítik meg a benső isteni önmagukat. Ettől ők mind ugyanazt az egyet, az Egyetlent keresik.

Jómagam nem jártam minden misztikusok fellegvárában, Tibet hegyei közt, s nem voltam a híres jógaiskolák szülőföldjén, Indiában sem. Azonban vándorlásaim során mind őket, valamint Európa keresztény gondolkodóit, térítőit, tudományukat és hitüket saját hazámban is megismerhettem.

Volt, kinek tanai felkeltették figyelmemet, azonban hiába reméltem, hogy aszerint cselekednek. Ő, és voltak bölcsek, mesterek, kiknek erényességéről messze földön beszéltek, de még csak közelükbe sem engedtek a tanítványok és a szolgák, nehogy tudatlanságom árnyékot vessen a fényességes elméjükre.

És voltak halandók, mint az a nyolcvanon túli aggastyán, ki a saját szekere kerekei alá esett. Rövid haláltusájában mellette voltam, csak a szenvedését tudtam csökkenteni. Átszellemült mosollyal az arcán, elégedetten távozott ebből a világból, hátrahagyva egészen a halhatatlanságig finomított szellemi kincsét.

- Élj úgy, ha az életed bármely pillanatában véget érne, azt mond: Érdemes volt!

És voltak asszonyok, kikben eredendően bennük van az önzetlen szolgálat, kik elhordozzák a férfiak által rájuk rótt terheket, ők az új hordozói méhükben, kik vérükből és húsukból adnak. Anyák ők. Kiknek édes teje mámorítóbb, felemelőbb minden nemesnek tartott italnál. Kik belülről ismerik a Világ szívverését.

Tudják, hogy ezen a látszatvilágon a legnagyobb ésszerűtlenség maga a Szeretet. Ám mégis: minden ebből ered, s majd oda is tér vissza.

A nő képes lemondani egy belsőleg ösztönző, egyetemes erő parancsára a legnagyobb földi kincséről, önmagáról.

Ami a nőnek adatott, azt a férfinak évtizedekig gyakorolnia kell.

És minden vidéken voltak Mesterek, kiknek környezete nem is sejtette igazi mivoltukat, tették azt, mit tenniük lehetett.

Nem csak szellemi ismereteimet gyarapítottam ezalatt, mert egyre jobban vonzott mindenféle művészet. S a csoda, minduntalan megismétlődött, ahány helyre elvetődtem. Megismertem egy vásáron egy hangszerkészítő művészt. Jó ideig dolgoztam mellette. Bár jó szakemberré nem váltam ezalatt, a zenének oly mélységeit tárta fel előttem, amelyről fogalmam sem volt. Az ő ösztönzésére tanultam meg néhány hangszeren játszani. Ő, aki még a lábon álló fában megérezte az eljövendő hangszert, nem tetszőlegesen választott. Úgy tett, mint egykor a Mester velem. Meglátta bennem is az egyenrangút. Még akkor is, mikor tudta, hogy a nyers fa a régi töről levágatik, évekig hasztalan szárad, s majd egykori emlékeitől végleg megtisztult, nemes részei egy egészen új feladatot kapnak. Együtt rezgő, vibráló alkotói lesznek majd egy hangszernek, mely a világ bármely ihletett muzsikusát képes szolgálni.

Megismertem egy művészt, aki pék volt. Kalácsainak íze ma is a számban él. Megismertem egy porcelánkészítő művészt, egy börművészt, egy könyvmásoló művészt, egy gátépítő művészt, thai-chi művészt, kertművészt, egy európai keresztény régész-, történész művészt, egy tradicionális orvos művészt.

Bárkik is voltak, ők felfedezték a magasabb rendű szépséget cselekedeteikben. Tették - mint én is-, követték, megfigyelték, s a maguk módján próbálták megközelíteni a Tökéletességet. Tudták azt, hogy a Tökéletessel nem vehetik fel a versenyt. Ám, mindig képesek voltak csak egy kicsinykét jobbat, szebbet, kifejezőbbet alkotni, ez adott boldogságot és célt életüknek. Még ha nem is tudatosan, de éltek azt a boldogító életet, ami adatott.

Ők az őszinte tanítóim voltak. Forrásai lettek egy magasabb rendű szellemi erőnek, akivel együttműködve képesek

örökkévaló értéket is adni a múlandóságnak!

A vándorlásaimban nem volt logika. Ugyanúgy ötletszerűen belső érzésemet követve haladtam tovább, miként egykor a mesterem tette. Talán annyi különbség volt, hogy néha hónapokat töltöttem egy helyen. Rengeteget és örömmel tanultam. Már nem voltam szószátyár, nem volt arra szükségem, hogy bárkivel az Útról, vagy az Önvalóról beszéljek. Jól megtanultam a zenész, hangszerkészítő barátomnál, hogy nem csak a hang, hanem a csend is milyen érték. „*Szólj akkor, ha édesebb a szavad, mint a megszakított csend.*” – mondta.

Képes lettem hallgatni, valóban figyelni másokra. Ez azonban – érdekes módon – arra indította az embereket, hogy legmélyebben rejtett titkaikról, saját belső küzdelmeikről, vagy az élet és a halál misztériumáról beszéljenek nekem.

A tartós helyben maradásnak meglepő anyagi gyarapodás lett a következménye. Az emberek feladatokkal és kérésekkel halmoztak el. Világlátásom, vagy tájékozottságom kézzel fogható hasznot is hozott többüknek. Olykor számomra is szokatlan módon avatkoztam az eseményekbe. Az orvos barátommal gyűjtöttük be a szükséges gyógyszereket, részben a városok piacairól, kereskedőktől, részben a természetből. Ekkor beszélt nekem egy esetéről, amely nem hagyta őt nyugodni. Krónikus betegséggel küzdő betege csupán rövid szakaszokban javult, de azután mindig erőteljes romlás mutatkozott állapotában. Minden eddigi ismerete hiábavalónak bizonyult. Ki tudja miért, egyszer elhívott magával. Ekkor történt a váratlan dolog, amelyet csupán mások elmondása alapján ismerhettem. A beteg férfi egy félig sötétített helyen feküdt.

Felette, körötte a testét megalkotó energiákat színesben és nagy terjedelemben megfigyelhettem. A halovány bordó mezőjében ragacsos zöldes nyálkák úsztak a tüdeje fölött. Eszembe sem jutott, hogy bárkinek szóljak erről. Azonban azt gondoltam, milyen érdekes, mert növények

felett már sokszor észleltem hasonlatos fényeket. Gyógynövényt is az alapján szoktam választani, hogy az azonos növények közt megkeresem a kihívót, a fénylőt, a különlegest. Másnap az erdőben „rám világított” az egyik gyógynövény, melyet nem a tüdő betegségeinél szoktunk használni. Legyezőszerű, kék auráján, mint levélkék ültek üde sárgás csillagocskák. Hirtelen ötlettől vezérelve leszedtem, majd a doktornak adtam.

Másnap, miután a szárítmányt moxában elfüstölte a beteg teste felett, hirtelen gyors, tartós javulás állt be. Ekkor ismét fellebbent előttem az aura titka, a férfi szikrázóan kék felsőrészén hús kék csillagok áramlottak a tüdő felett. A nyálka eltűnt, helyébe gyógyító, fertőtlenítő világoskék fény költözött be.

További öt év telt el, amikor egy tibeti lámával beszélgettünk otthonomban a gyógyításról. Elárultam neki ezt az előbbi élményemet. Ő csak annyit mondott: „Igen. Mi is így csináljuk, már több ezer éve.” Sőt később, amit még bizalmasan nekem elmondott a szellemi orvoslásról, arra azt mondtam én: Igen. Ez az, amit még több ezer év múlva sem fogunk így csinálni!

Nem csak meditáláskor, hanem szabad szemmel, súrlódó fényben láttam a lélekcsoportok geometriai mintájú jeleit az emberek bőrén. Elsősorban a jobb lapocán, illetve a homlokon lehetett jól megfigyelni őket. Főként háromszögek egymásra vetülő ábrái a leggyakoribbak, de lóhere és más alakzat is megjelent közöttük. Néhányukon ott díszelgett a bölcsesség félholdja, hasonlatosan, mint ahogy a fából faragott Lao-ce szobor homlokán megjelenítik.

Az emberek járása, beszéde, írása, rajzaik, mind rengeteget árultak el nekem, legmélyebb önmagukról. Olykor belelátam azokba az élethelyzeteikbe, melyek mérgezték lelküket, így a kiszínezett történeteik helyett számomra nyilvánvalóvá vált az igazság és a hamisság. Néha nem csak a múlt, hanem a jövő is fellebbentette a fátylát előttem, de túlnyomó részben

olyankor, mikor nem kellett segítséget adnom. Csupán megértettem, hogy egy jelenbéli cselekmény miként hat ki az eljövendő időszakokra.

Bár sok élmény következett az évek során, sokféle szokatlan képesség is éledezett bennem, ma már látom, hogy kellemes velejárói csupán a tudatosság útjának. Legtöbbször nem volt szükség alkalmazni őket, mert nem a test jólléte és az öröm az egyedüli fejlődési lehetőség egy ember számára. Olykor láttam, hogy a szenvedés nyitotta meg a megismerés iskolájának kapuit. Míg eleinte a fájdalomtól, később a szenvedéstől, mára csupán a tudatlanság nyűgjétől akarom megszabadítani az arra rászorulókat. Mert a világ valamennyi békétlensége és fájdalma az Örökkévaló Igazságtól való eltávolodásból született.

Már értem a Mestert. Segített, mikor arra kérték, de nem az emberi vágyak kiszolgálásával. Azt adta, ami legnagyobb kincs mindenkinek, amire valóban szükségük van: hinni a benső önmagukban.

Lényeg az, hogy az anyagi gyarapodás elkezdődött. Külsőm meglelt férfié lett, belsőm pedig az Örök Változás színtere. És ebben a változásban érlelődött meg a gondolat, hogy egyszer hazatérek - hűtlen gyermekként- a szülőfalumba. Ekkor már elég sok értékem, cókókom lett, amit magammal cipeltem. Soha sem voltam megrögzött aszkéta, amennyiben mód adódott, a kényelmet választottam. Adódott takaróm, ernyőm, késeim, tartalék ruháim, nagy úti köpenyem, pénzem, és persze az a bizonyos elmaradhatatlan köpeny. Az utolsó tárgyi emlék Po Mester után. Ezt csak olykor vettem magamra, chi-kung gyakorlatkor, vagy meditációban, mivel úgy éreztem, közelebb vagyok ekkor a középpontomhoz. Emiatt gyakorta a nagy, kijárt útvonalakon közlekedtem, hol ingyen, hol pénzért szállítatva magam tovább.

Egyik alkalommal több napos kényszerpihenőre ált meg a kocsi oszlop, mely engem is szállított. Olyan eszések voltak a hegyekben, hogy elmosta a hidakat a közepes folyócskák felett is. Így nem tudtam min-

denemet magammal vinni. Ami rám fért, azt magamra aggattam, a többit elosztogattam. Láttam, hogy többen egyezményes jeleket mutogattak egymásnak, mely értelmében csökkent szellemi képességű lehetek, hogy mégis útnak indulok. Ilyen időben egy hét, vagy tíz nap is, mire hazaérek. Fogalmam sem volt, hogy mekkorát tévedek. Csupán fél órásckára volt az otthonom. De erről később.

Elértem a folyóhoz, de a korábbi gázlón lehetetlen volt az átkelés. Feljebb haladtam egy szoros felé, hogy keskeny, ám erős sodrású helyre érjek. Itt úgy gondoltam, hogy leütök néhány bambuscöveket, közéékelek egy jó hosszút keresztirányban, ez majd korlátként szolgál az átkelésemhez. Csaknem a folyó közepéig meg is tettem. Innen csak egy jó négy-öt méteres rudat kell a partfalba beledöfnöm, aztán a vízben úszva, a tákolmányban kapaszkodva átérhetek. Gond nélkül megtettem, amit elképzeltem, viszont az utolsó métereknél irtózatos ütés érte az egyik cöveket. A víz alatt egész fák sodródtak tova, s üttették szét a kapaszkodóimat. Az egyik bambuszrúd lehajlott, majd mikor visszacsapódott, ráakadt a táskám vállszíjára. Esernyőm a víznyomástól kinyílt, én, mint egy megvadult folyami delfin vágódtam magas ívben a víz alá. Az ernyő húzott, a táskám a rúdhoz rögzített, így a jó három méteres víz alá szorultam. Érdekes, hogy szinte viccesnek láttam a jelenetet. Talán még mosolyogtam is magamon, de belül valami idegen fickó ismételte folyton, hogy „lélegezz, lélegezz, lélegezz!”.

Lelassult az idő. A sodrás ellenére sikerült előszednem késemet, elvágni a bőrszíjat, így a táska és az ernyő tovaszánguldott a víz alatt. Bár a sáros vízben nem nyitottam ki a szemem, mintha kívülről láttam volna az eseményeket. A kötelekeimtől megszabadultam, és igyekeztem a felszín felé. Azaz, csak haladtam volna, ha valami uszadék és valami ruhaféle nem kerül ismét összetűzésbe egymással. Azonnal tudtam, hogy a Mester köpenye az, amely kicsúszott a táskából, s most a lábam körül csavarodik. El akartam vágni, de a kést kiejtettem a

kezemből. Erre megint az a fickó: „lélegezz, lélegezz, lélegezz!”. Na jó, csak hagyjál már nyugodtan! – gondoltam. Elszakadtam a folyófenéktől, és forogni kezdem valami ágakkal együtt.

A forgást már nem éreztem kellemetlenségnek. Sőt, mintha tőlem független csatornává alakult volna, mely túlnyúlik a folyón, a Földön, kijut valahová a Holdon is túlra. Elébem libbent egy lángocska, aki egyszerűen azt közölte velem: „Kövess!” egy alagút nyílt a végtelenbe. Ilyen a Halál? – kérdeztem magamtól.

Kiléptem a Fénybe, ahol érdekes arcú lény ragadt magával, majd elrepített egy térre, egy szökőkút elé. Ott rengeteg emberszerű, de igen nyúlánk lény volt, hosszú, fehér köntösben. Igazából nem tudom, álltak, vagy inkább lebegtek. Így valahogy még inkább éreztem, hogy könnyűek, légiesek, végtelenül tiszták. A fény belőlük is áradt. Ez a Fény a Szeretet volt, a legtisztább formájában, amit még a szó elmondhat. Nem szóltak, hanem sugallatot közöltek: „Jöjj közénk!”.

Segítettek, hogy régi, elhasznált ruháimból kibújhassak, s megmártottak ünnepélyesen a szökőkút vizében. Ezalatt még egy földi emlék is eszembe jutott. Egyszer azt mondta a Mester:

„- Csak úgy tudsz teljesen megfürödni a Fényben, ha mindent levetsz magadról, amit eddig fontosnak találtál. Ekkor bizony meztelen vagy!” - most ez az emlék új távlatokkal gazdagodott.

Megajándékoztak az ő általuk is viselt, fényből szőtt köntösükkel, az összetartozás jelképeként. Majd ebből a szeretet teli légkörből újabb, finom örvény emelt magasba. Valahol a Szaturnusz környékén tett le egy kisebb égitestre. Itt meditációba kezdtem, szinte akaratlanul. Ekkor észleltem, hogy testem belülről növekszik. Mint a bábba zárt pillangó, úgy törtem szét elszáradó emberi formámat, majd a hátam közepén kezdett a valós lényem kiáramolni. Pattogóan sziporkázó és kéklően áttetsző volt, valójában teljesen anyagtalan, titáni méretű szellem, emberszerű, de személytelen kontúrokkal. Még láttam azt,

hogyan az elhagyott páncél - ami egyéni testem volt - vékony szállal kötődött valamihez, egy kék bolygón, a Nap irányában. E titánként évmilliárdokat és galaktikus távolságokat léptem. Ráébredtem, hogy a Semmi felszínén járok, s minden bennem van. Csak Magam vagyok. Egyes-egyedül. Az Üresség a gondolatomtól hullámszerűen kezdett, majd patakok, tavak, megszilárdulások, szigetek, galaxisok alakultak belső fényemből. Mindezek életre keltek, önállóan mozdultak, cselekedtek a segítségem nélkül. S látám, hogy ez jó! Az öröm sokadik hatványa járta át az egész lényem és teremtményeim.

Figyelmem egy nagyon-nagyon parányi részemre irányítom, ahol így hely keletkezik a tér nélküli végtelenben. Egy emberi lény ül a semmi közepén egy nagyobb méretű kalitkán. Hogy megfigyelhessem, hasonló méretűnek gondolom magam. Szemeiben huncut, kötekedő csillogással ül velem szemben a Mester. Az egyik lábával az ajtót billegtetve, ki és becsukva azt. Most lepődöm meg először; bár minden kétséget kizáróan tudom, hogy Ő az, mégis, a földi életben sajátomnak hitt arcomat viseli!

- *Tudod, még adósod vagyok! Megígértem, hogy beszélek minden borok feletti királyról, az esszenciáról neked.* – közben a kalitkát sarokpontjainál megbillentve egy pillanat alatt belülré kerültünk. Beszélt tovább:

- *A bor, a földi mámor szülője. Közülük a legjobbak még sok-sok gyötrést, hevítést és lecsapolást érnek meg. És közülük is a legkiválóbbak kiválasztatnak, szakértő kezek által. A leginkább illékonyt, nemeset, szűk - a borostól is kisebb - mives palackokba töltik. És teszik azt a legsötétebb pincékbe, penész és férgek otthonába, hosszú-hosszú évekre, hogy ott ízeiben gazdagodjék.*

A palack, ami kívülről erősen szennyezett, az belülről mégis igazi kincset érlel. Olykor néhány belőlük megromlik, vagy avatatlan kezek közé kerül, megisszák azt, de csak a testüket szennyezi azoknak. A vágyból szült mámor részegít. De az igazi értő gazda csak a legnagyobb ünnepeken,

vagy a leginkább megtisztelt szakértő számára bontja ki őket! Nekik nem csak a beteljesedés, hanem az addig eltelt idők emléke, nehézségei és dicsősége, a Teremtővel való együttműködés együttesen adja a szellemi mámort.

A mámor teremtése az, ami boldogít.

Lásd, az Örökkévaló épp így ízlel majd minket is egykor. Az üveg is megtisztálkodik, majd az igazi nevén nevezik azt. A romlottat kivetik, a zamatost felmagasztalják. Szépen csengő poharakba töltetik, hogy áldomásra-áldozásra szolgálhasson! Ekkorra már leszállt a ketrecreől, amely egy intésére eltűnt.

- Nézd! Nincs is ajtó! Sőt ketrec sincs. Sőt, te sem vagy, én sem vagyok. Csak mi vagyunk. Egyedül. No, de ebben mi az érdekes? Akarsz-e esszenciát játszani?

Mivel olyan kedvcsinálóan mesélt a mély pincékben őrzött rejtélyes nedűről, gondolatom a föld mélyére irányult. Már éreztem is egy enyhén bizsergető érzést az ajkamon. Az Égi Mámor ízét. Nyelni kezdtem, de köhögésbe fulladtam.

- Hát élsz, te eszetlen? – hallottam távolról egy csodásan csilingelő női hangot. Hajlékony volt, magas és acélos, mint a bambusz. Az eső az arcára tapasztotta hollófekete haját. Ebben a sáros időben valószínűtlenül tiszta, fénylően fehér selyemből készült, földig érő, magas nyakú köpenyt viselt. Az eladó sorban lévő lányok jelzéseivel ruháján. Nem voltam benne biztos, hogy lábai érintik a földet.

- Ha e percben nem veszek észre, és nem kerül a kezem ügyébe egy kampós végű bot, már az őseiddel vacsoráznál! – mondta, miközben veregette a köhögéstől rázkódó mellkasomat.

Szemem a mellettem heverő köpenyre, a Mester köpenyére tévedt. Rajta hevert az engem kihorgászó bot. Nem is tudom már, hogy meglepett-e? A Mester elmaradhatatlan vándorbotja volt az! Ebben a pillanatban tudtam, már nem fogok hazamenni. Megérkeztem. Itt és most, vele együtt itthon vagyok.

EPILOGUS

Ma is olyan érzésem van, mintha megtörtént volna már mindez velem. Ritkán írok céltalan, csupán személyes életemről a jegyzeteimben. De amikor Ajándék, a legkisebb lányom, a kortalanul szép feleségem kedvence kiszólt a porcelánfestő műhelyemből, hogy „kiülepedett már a festék...”, éppen társasjátékot játszottunk a ház teraszán öreg barátaimmal.

Érzem minden porcikámban, hogy ez a nap különösen szent. Egy ideig filozofálgattunk ebéd után, de most a legszentebb dolog került a beszélgetésünk középpontjába.

Bár ebben a partiban éppen vesztesre álltam, valami oktan boldogság járt át, főleg, mikor az első unokámról rajongva beszélgettem a cimboráimmal.

- Tudjátok, hogy már egy hónapja kezdett járni az unokám?

ISTI. 2006. 07. 04.

Kereszt (tűzzománc)

JÁVORKA ÁGNES

Részletek

I. Téli délután

Csak úgy ment az utcán, mint bárki más, bármikor, semmi különleges nem volt rajta, de még ha lett is volna, ebben az iszonyatos viharban úgysem tűnt volna fel senkinek, hisz mindenki fejét lehajtva küzdött a kavargó hóval, és nem is gondolt semmi különlegesre, mert nem akart, és még hétköznapi dolgokra se, nagyanyjára sem, aki, ha meglátogatja, megkérdi, hogy adott-e enni a lovaknak, pedig lovak már akkor sem voltak, mikor ő megszületett, hová lettek a lovak, ezen pláne nem gondolkodik, pedig talán erre gondolhatna, mindig is imádta a lovakat, amióta az eszét tudja, lovakról álmodik, gyermekkorában telerakta a szobája falát lovakat ábrázoló képekkel, gondolatban vágta az almásderesén, egyszer elment dolgozni egy istállóba, csak hogy lovagolhasson, pucolta a lovak patáját, teltek a hetek, mindig kérdezte, hogy mikor ülhet már fel, aztán rájött, hogy csak az ingyen munkája kell, hát otthagyta, de továbbálmodott, aztán egyszer mégiscsak úgy alakult, hogy ott ült a nyeregben, egy órát ment körben a karámban, aztán ki a semmibe, a ló szelte a szelet vele, rettegett gyönyörűségében, végre, végre, önigazolást kapott, igen, ez egy csoda, úgy, ahogy megálmodta, nemhiába vágyakozott több mint harminc évet erre a csodára, hát újra és újra a nyeregben találta magát, és rajta kívül mindenki csodálkozott, mikor eszméletre tért, hogy az volt az első kérdése, hogy mikor lovagolhat megint, törött bordákkal, törött lapockával, kilyukadt tüdővel is nyeregbe álmodta magát ismét, majd dühösen tajtékzott, hogy miért nem szóltak az apjának, hogy kórházban van, pedig az apja akkor már több mint tíz éve halott volt, de a fájdalomcsillapítók összekuszálták a múltat a valósággal, mint ott a tanyán, egy évvel később, napi három üveg borral rendszeresen csitítva háborgó lelkét, hát lehet csodálkozni, hogy visszatérve a városba egyenes út vezetett az idegklinikára, mindennek ára van?

Csak nem akar abbamaradni ez a hóesés, mégiscsak eszébe jutott valami, egy gyermekkori kép, akkor is tél volt, de akkor nem esett, csak vastag hó lepte az utcákat, szánkón húzták az olajos kannákat anyja második férjével a benzinkút felé, sötét volt már, csak az utcai lámpák fénye világított sárgán, nem az nem lehet, fehérén világítottak a lámpák, de most, ennyi év után sárgán jelent meg ez az emlék, valahogy minden sárga volt neki, ami nyugalmas, persze, akkor még kislány volt, minden szép volt, minden kerek volt, minden sárga volt, még nem voltak meg a mellei, azok, amiket később anyja második férje oly hön akart megsimogatni, s amiket még később annyi érdemtelen, s annyi érdemes férfinak sikerült megsimogatnia, de sosem bánta e simogatásokat, legalább lesz mire emlékeznie majd a kandalló mellett a hintaszékben, mikor kiesik a könyv a kezéből, lebukik a feje a mellkasára, miközben kisunokái egyike megigazítja a pokrócot az ölén, azon az ölön, melybe oly sok férfi hullt gyönyört keresve, vajon megtalálták?

Hogy meg tud hosszabbodni egy út, ha esik a hó, mennyivel könnyebb minden, ha száraz, akkor minden gördül magától, milyen furcsa is ez, mint az is, mikor ott állt hirtelen egyik pil-

lanatról a másokra egy fillér nélkül, munka nélkül, felélve már minden tartalékát, a hűtő üres, a lakás rezsijét fizetni kell, meg a gyereket is eltartani, valahogy adódott a szituáció, egy átlagember talán egy fél hónapot dolgozik ennyi pénzért, ez pedig csak néhány óra, ki lehet bírni, főleg úgy, hogy nem is undorodik ettől a férfitől, csak annak a másik férfinak az arca, akit szeretett, az ne lett volna közben előtte, és utána is, másnap, miért nem tudott hazudni neki?

Talán nem is baj, hogy ilyen hihetetlenül hull a hó, talán nem is baj, talán jobb is lenne, ha nem is maradna abba, és ennek az utcának sem lenne vége, amin most megy, mert hová is megy, és miért is megy, hiába mondanánk rá realista választ, hogy ez a nő itt most a nyolc óráját ledolgozta az irodában, hát megy haza, ez a dolgok rendje, így kell lennie, a nagy büdös francokat, nem, ennek nem így kell lennie, mint ahogy annak sem kell így lennie, hogy már nem tud beszélgetni a bátyjával, aki a példaképe volt, amióta az eszét tudja, mindig azt hitte, ő az okosabb, ő tudja a Nagy Igazságokat, minden szó szent volt, amit tőle hallott, mindent megtett, amit ő mondott, még azt is egyenes derékkel végignézte, amikor gyermekkorukban bátyja kitépte az imádkozó sáska lábait, s a megcsonkolt állatot nagyító segítségével halálra égette, legyőzte minden berzenkedését, hát van valaki, aki valaha is ennél több áldozatot hozott az istenért, s ezután be tudja vallani, hogy mindez tévedés volt, mégsem ő az isten, mégsem ez az az isten, akit évtizedeken keresztül imádkolt, mégsem ez az igazi, mert ő is csak egy bármilyen akárki, ugyanolyan, mint a többi, őt is elkapta az ékszíj, három gyerek, meló, házépítés, évek óta nem látni könyvet a kezében, szívpanaszok, a cigarettáról is leszokott, és egyetlen előadásra sem jön el, fáradt már a művészethez, így mondta, nem érdekli, hogy a húga színdarabokat ír, mikor megjelent először a verse nyomtatásban, ránézett, és azt mondta, hazaviszem, megmutatom az asszonynak, hátha ő ért valamit belőle, és anyjának a férje azt mondta, sosem felejt el, állt a létra tetején, ha egyszer lesz ideje a költő kisasszonynak, akkor magyarázza el, miket írogat össze, akkor úgy gondolta, már nem emlékszik a melleire, pedig később kiderült, hogy még mindig, tényleg igaz volt, amit tizenéves fejébe suttogott, hogy én csak két nőt szeretek, téged és az anyád, mégsem tudta gyűlölni, csak sajnálta, nyomorult lélek, miért bántsa, sokáig nem is tudott erről beszélni senkinek, első szerelme volt az, akinek elmondta, ő neki akart menni, meg kellett fenyegetnie, hogy elhagyja, ha megteszi, pedig értette jogos felháborodását, de a sajnálat nagyobb volt benne, később is ettől az érzéstől nyomorodott meg, a sajnálattól, mikor jött az a férfi az életében, akit sosem szeretett, de aki őt annyira szerette, vagy lehet, hogy nem is szerette, de szinte betegesen ragaszkodott hozzá, ki tudja, hányszor küldte el, dobta ki, szépen, csúnyán, könyörögve, üvöltve, s az mégis visszajött, visszakúszott, belesüppedt az életébe, s bár ő érezte, hogy süllyed, mint egy mocsárba, nem tudott ellenállni, hagyta, hogy tönkremenjen, áldását adta rá, hát miért is panaszkodna most ebben az irgalmatlan viharban?

Mintha már nem is lépkedne, kavarog ő is csak, mint bármelyik hópihe, ami holnapra elolvad, senki sem fog emlékezni rá, de nem bánja, bár úgy lenne, senki se emlékezne rá már holnap, de valamilyen megfoghatatlan érzés nem engedi, hogy mégis átadja magát ennek az édes váagnak, tudja, hogy nem csatlakozhat, a francba, nem lehet emberből hópihe, csak azért, hogy neki jó legyen, s ekkor magára vonva a lehajtott fejű emberek pillanat figyelmét, hangos nevetésbe kezd, ott, az utca közepén, és görcsösen üvölti: ember vagyok, tehetetlen!

II. Egy reggel tavasszal

Merthogy a napnak az a dolga, hogy süssön, sőt, mi több, melegítsen, így április közepe táján, túl már a hóvirág örületen, ez volt az az év, amikor a születésnapjára hóvirágot kapott, január közepén, pedig megveszekedett hideg volt, hogy honnan szerezte a volt férje, fogalma sem volt róla, de nem is érdekelte, két napig virult a nappaliban, aztán lekókadtt, nem élt sokkal tovább, mint a házassága, na jó, az nem is volt igazi házasság, csak egy papírral szentesített bohóckodás, csak esélyt adott, mert akkor minden annyira mindegy volt, akár be is jöhetett volna, de nem jött be, mint annyi más sem az életében, mint annyi mindenki másnak sem, tulajdonképpen vele sem történt több rossz, mint bárki mással, csak ő valahogy nehezebben viseli, persze az adott pillanatban mindenki úgy érzi, hogy ő az, aki mindenkinél nehezebben viseli, ez is természetes, de neki mégse, pedig próbál beletörödni.

Ezen a reggelen is megy az utcán, konstatálva, hogy még mindig gyönyörű ez a város, finom ívek az omladozó ház kapuja felett, szabadkőművesek titkos jele a domborműbe rejtve, vajon hány ilyen van még, talán ez az egyetlen, de minek is kérdezné meg a szembejövőket, hogy észrevették-e már, tudja a választ, legfeljebb a galamb, amelyik épp ott pihen, kétezer év kultúrája mállik szét a szeme láttára, és ő még rosszabb a többinél, mert ő tudja, hogy mit hagy elveszni, de hát ki ő, hogy tehetne bármit is, csak egy ugyanolyan akárki, mint a többi, megy, siet, jön a busz, fel kell szállni rá, a munkaidőnek kezdete van, s milyen jó, mikor érzi, hogy itt a vége, de ehhez az kell, hogy eleje is legyen. Nem, nem! Nem akar ilyen sablonokban gondolkodni, százszor kimondott mondatokat újként megfogalmazni, inkább elveszni a részletekben, becsenget, a férfi kinyitja az ajtót, szívességet kérek tőled, nem kell teljesítened, ha nem akarsz, de muszáj megkérjelek rá, tudta, hogy segíteni fog, csak azért, mert ő kéri, aztán hazament, bebújt a meleg paplan alá, és érezte a férfi arcát az arcához simulni, a száját a száján, nem szabad, nem szabad, motyogta, a nyelve a nyelvéhez ért, hosszan, végtelenül, de többre nem emlékezett, mikor felébredt, boldog volt, átélte, pedig meg sem történt, de mégis, hiszen ott volt, látta, érezte, fizikálisan, fel tudja idézni, napok, hetek, hónapok múltán is, mennyivel kevesebb egy álombeli csók egy valóságosnál, hát semennyivel sem, ülve a buszon, munkába menet, azon az éjjelen a férfi is ezt álmodta, tudta, pedig azóta sem találkoztak, két emelet választja el őket, néha hetekig sem találkoznak, csak esténként hallja időnként, ahogy kinyitja a kaput, jön fel a lépcsőn, elmegy az ajtaja előtt, ismeri sietős lépteit, siet, mindig siet, mert meg sem fordul a fejében, hogy, mert a társadalmi konvenciók, és tudattalanul riasztja a fiatalság és a szépség, amit már nem birtokol, azt hiszi, hogy neki ez már nem adathat meg, és ennek így kell lennie, ha nem így lenne, nem vágyódna ilyen szépségesen, ilyen igazán, és a nő sem vonzódná ilyen álhatatosan, az az álomban megvalósult vágy viszi tovább, ezekben az álmokban él igazán, ezekért az álmokért zötykölődik most is ezen a buszon, ami elég elviselhető, hiszen van ülőhelye, mélan szemezik a fiúval, aki csókolózik a barátnőjével, minimum tíz évvel vagyok idősebb nálad, gondolja, de nem számít, holnap is itt leszünk a buszon, és nem fogunk emlékezni egymásra, miért is tennénk, reggel van még, előtünk a nap, jönnek az ingerek, törlik a meglévőket, arra sincs idő, hogy kapkodjunk a fejünket. Inkább kibámul az ablakon, giccsesen vonja aranyba a házakat a nap, lelkesedj lélek, próbálkozik, mégsem múlik a görcs onnan a gyomor tájékából, a hét végén jönnek a fiatalok megint, nem érti, a lüktető, zajos, nagy fővárosból miért utaznak órákat, mit várnak tőle, a megnyomorodott kis életétől, tizennyolc évesek, tehetségesek, kenterbe verik a tudásukkal, a műveltségükkel, a tehetségükkel, egyikük a jövő irodalmi Nobel-díjasa, ezt biztosan tudja, érzi, annyira, mint közelgő megváltó megsemmisülését is, és mégis jönnek, annyira idevaló lennél, mondta a kis genius, nem, már rég lemondott az ELTE-ről, nemrég beszélgetett a Férfivel, elmondta neki döbbenetét, és ő csak annyit felelt, hogy Füst Milánnak sem a

munkássága a lényeg, hanem, hogy elé járultak a szavait inni, Nagy László is például, tudom, hogy ez mennyire pocskék érzés, azért jönnek, mert kívül állsz, nálad jobban senki nem látja a lényegét, tudom, hogy nem akarod, hogy így legyen, én csak tudom, ne jusson el senki idáig, de ez van, virágszálam, majd gyengéd csókot lehelt a homlokára és elment Rejkjavikba bálnákra vigyázni, ő még utána kiabált, hogy a héten volt a névnapom, de csak a morgást hallotta, hogy a francba, akkor idén is elfelejtettem megköszönteni a húgomat.

Hihetetlen számára, hogy mégis miért olyan fontos neki, hogy megfeleljen egy olyan helyen, amihez köze sincs, de ne, mégse, inkább ne hazudjunk, bármily nehéz is igaznak lenni a tükör előtt, főleg ha mindezt le is írjuk, hát valljuk be, nem hihetetlen, hiszen ilyen volt mindig is, nem a másoknak megfelelés, az önmagának megfelelés örli fel, mindegy, hogy milyen volumenű a feladat és ki adta ki, ezért gyűlölte oly nagyon a versenyeket, a félelem, hogy veszít, mert a vesztesek vannak többen, aki győz, az mindig csak egy valaki, pedig ott a sok száz többi, aki ugyanúgy küzdött, vagy még jobban, velük ki törődik, pedig nekik is azt mondták, hogy győzni fogsz, ha akarsz, de győzni mindig csak egy győzhet, ott ült kilenc évesen a sakktábla mellett, az első helyért folyt a játszma, látta a lépést, amivel mattot tudott volna adni ellenfelének, de akkor bevillant a beszélgetésük, ott a korlátnál, ahogy az a kislány, az ellenfele, elmondta, hogy napi hány órát sakkozik, hogy mennyire szeretne győzni, és nem volt szíve, mert ő csak azért sakkozott, mert a bátyja mindig ezt akarta, de neki az egész nem volt fontos és nem érdekelt, hát olyat lépett, ami után a kislány adhatott neki mattot, és mikor kiment, ott állt az anyja férje, ránézett és megkérdezte, miért csináltad, és ő csak annyit mondott, hogy szeretne hazamenni, és most, ülve a buszon, megint csak azt érzi, hogy szeretne hazamenni, de nem azért, hogy mást segítsen a kiizzadt győzelemért, hanem azért, mert érzi, hogy már nem az, aki volt valaha, már nem veszi olyan könnyen az akadályokat, már nem azért sír, mert a tornatanárnő azt mondta, hogy olyan tehetséges, hogy olimpiára kell mennie, de ő nem akar, mert ő színésznő akar lenni, ő ma már azért sír, mert elveszett, mert összetört, és hiába tudja ma már, hogy nem kellett volna belemennie abba a kapcsolatba, ami idáig juttatta, hiába elemezte végig, és adott igazat önmagának, hiába mutatja a mérleg azt, hogy nincs ember, aki másképp cselekedett volna, rajta ez már vajmi keveset segít, ez az az állapot, amikor a tudat hiába vezeti le önmagát, a logika hiába igazol, az érzés mindenfelül kerekedik, így válik üressé a fájdalom, és feleslegessé, észrevétlen szünteti meg önmagát, s ez az a pillanat, mikor szembesül azzal, hogy fájdalom nélkül nincs élet, de mégis kell, még így is kell tovább csinálni, még ha minden oly üres is, mert nincs súlyosabb marasztaló erő, mintha szeretik az embert, olyan emberek, akiknek ő a nyomába sem ér, tartozik nekik, nem is beszélve azokról, akik talán meg sem érdemlik, így például ott van az anyja, aki oly sok bűnt követett el ellene, és aki ma már naponta hívja telefonon, olyan megható, ahogy próbálja közhelyekkel segíteni, szegény, szerencsétlen, jobb sorsra érdemes anyja, már mindent megbocsátott neki rég, mégis ő próbál erőt adni neki, neki, a kívülállónak, ez tényleg olyan kedves, szívbemarakoló, mint amikor a csillagásznak próbálja elmagyarázni a világegyetem lényegét a bolti eladó, miközben kiméri a tizenöt deka párizsit, persze ez nagy csúsztatás, valljuk be: túlzás, de hát hogyan másképp lehetne érzékeltetni azt a közröhejt, ami úgy taglózza le az embereket – rózsaszín felhőt vonva a fejük fölé -, hogy észre sem vesznek?

Viszont közben a busz halad a maga útján, aranyba vont házak ide vagy oda, a kanyarban dőlnek az öregek, a gyereket állva kézben tartó anyák, de jó, hogy ő már túl van ezen a korszakon, a hajnali keléseken, az éjszakai felkeléseken, soha nem felejt el az első napot a bölcsődében, irtózatos február volt, folytak a könnyei az előszobában, mert a gyereke csak sírt, zokogott, megállíthatatlanul, mint minden gyerek, akit először hagynak a bölcsődében, de hát ez a tudat akkor mit sem segített az ösztönökön, a tipródáson, hogy menjen munkába, hagyva bőgni a gyereket, vagy rontson be a szobába, és magához ölelve fiát fussanak haza, kit érdekel, hogy miből fizetik majd ki a villanyszámlát, persze a józan esze győzött, mint ahogy minden anyának ilyenkor a józan esze győz, tudják, hogy ezen túl kell lenni, ő is elment, be

az irodába, hagyta, hogy próbálja meg az ő gyereke is elfogadni ezt a társadalmat, hiszen ez minden gyereknek olyan flottul megy, a francba, hogy pont az övének nem sikerült, és ez persze akkor nem derült ki azonnal, hiszen akkor könnyebb lett volna, de nem, ehhez hosszú éveket kellett várni, ki kellett várni, hogy tíz centivel megelőzze magasságban, és milyen nehéz volt nem kimondania azt, hogy „te is?”, fiának arra a megjegyzésére, hogy ne haragudj anya, de én életképtelen vagyok.

A busz fékez, a leszállásjelző világít, néhány méter már csak gyalog ebben a csodaszép áprilisi reggelben, és az elintézendő ügyek ma is körbemosolyogják halált váró arcát.

III. Nyáréjszaka

Vajon mi az, ami szelektálja bennünk az emlékeket, döbbenet hallgatta volt társait az osztálytalálkozón, semmire sem emlékezett azokból a történetekből, amiken tíz év után a jelenlévők harsányan röhögtek, ő persze kényszeredetten mosolygott – közben továbbadva a ki tudja kinek a gyerekeről készült hányadik fotót –, de fogalma sem volt semmiről, pedig állítólag ő is részt vett benne, vajon évek múlva emlékezni fog-e erre a fülledt éjszakára, emlékezni fog-e a padra, mely most már egyre kényelmetlenebbül nyomja a hátát, hát hasra fekszik, karja a feje alatt, pedig csak fel kellene állnia, mennie néhány métert és megszokott ágyán találná magát, de nem mozdul, még arra sem veszi a fáradságot, hogy benyúljon a zsebébe, és elővegye a cigarettáját, csak fekszik, tágra nyílt szemmel, szemben a színház épülete, melynek látványát leginkább reggelente szerette, mikor munkába ment a csöcselékmentes utcán.

Délután idegenkedett a belvárostól, nem kedvelte a sok flangáló, látványosan semmidolguksincs embereket kerülgetni az utcákon, ő utcáin, az ő házai között, kerülgetni azokat az embereket, akik csak kirakat-magasságig látnak, juj, ugye megveszed nekem ezt a cuki kis szoknyát Valentin napra, nyílik a pénztárca, ragyog az arc, kerek a világ, de akkor miért nyomja a hasát a pad, újra hanyatt fekvé most a csillagokat nézi, csak egy autó hangja zavar be ebbe a nyugalomba, de hogy kerül ide autó, ide, ahová tilos behajtani, ez kérem egy sétáló utca, ja, hogy rendőrség felirat ékeskedik a gépjármű oldalán, az más, kell, hogy a rendre valaki vigyázzon, hisz oly sok a rendetlenség, a személyi igazolványát kérem, minek, mert azt mondtam, ja, így már értem, tessék, miért nem megy haza, ha itt lakik, nincs kedvem, mi az, hogy nincs kedvem, melyik jogszabály tiltja, hogy egy helyi lakos lefeküdjön a saját városában egy saját városában lévő padra, na, menjünk innen, várj még, a cigarettát miért dobtam el, én nem dobtam el, de még most is itt ég a kövön, arról én nem tehetek, akkor vegye le a lábát a padról, a cipóm nincs rajta, nem koszolom össze, mégis jobb lenne, ha hazamenne, nem megyek, meddig akar itt maradni, nem tudom, gyere már, menjünk, talán olvassák el Karafiáth Judit Szürrealizmus című könyvét, jó menjünk, ezekkel az entellektüelekkkel nem lehet mit kezdeni, csillagok újra, csend újra, nyugalom újra... tolató autó zaja, a fiatalabbik

közeg kiszáll, mosolyogva mellé lép, mit mondott, milyen könyv, Karafiáth Judit Szürrealizmus, köszönöm és további jó éjszakát, köszönöm, maguknak is... csillagok, csend, nyugalom. Nem is érti ebben a pillanatban, mi az, ami miatt oly elviselhetetlennek tűnnek mostanában a nappalok, hogy a reggeli zuhanyzás után miért izzad le perceken belül újra attól a gondolattól, hogy ki kell tennie a lábát az utcára, be kell mennie egy boltba, kezébe kell vennie a telefont, mosolyogva jó napot kívánni a belépő ügyfélnek, aki semmiről sem tehet, tehát megérdemli, hogy mosolyogva jó napot kívánjanak neki, vajon mit szólnának, ha elkezdené magyarázni, milyen az égbolt éjfél után a színház előtti padon hanyatt fekvé, persze, az is fontos, hogy hány millióért adja el az ingatlanát az ember, főleg, ha feltételezzük, hogy tényleg becsületesen dolgozott éveken át érte, na, jó, az ember mindig többet akar, miért is ne akarna többet, hacsak nem fekszik egy kemény padon néhány méterre a puha ágyától, amiért tényleg becsületesen megdolgozott, mert ebben az esetben előfordulhat, hogy már nem akar többet.

Csak idáig ne, csak idáig ne jusson el senki! S ekkor leszáll a színház tetejéről a szobor, melyet a Valentin napra küsszoknyát kérő leány még sosem látott, s az összes csillagot a kemény pad köré rakja, így ringatja a tágra nyílt szemű alvót, s csendesen azt mondja, kívánj valamit, bármit, teljesítem, s a tágra nyílt szemű alvó úgy érzi, most a könnyeivel fogja megváltani a világot, de a könnyek csak nem akarnak kibuggyanni, pedig erre vágyik, sírni szeretne, boldogságában sírni, de mégsem megy, így panaszosan azt mondja, sírni szeretnék, hangosan zokogni, percekig, órákig, napokig, hónapokig, évekig, az örökkévalóságig, csak sírni és sírni és sírni megállíthatatlanul, nem akarsz inkább egy világmegváltó utat, kérdezi a szobor, de a tágra nyílt szemű csak sírni akar, a szobor még próbálkozik, felajánlja az igazi, viszonzott szerelmet is, de a tágra nyílt szemű már megmakacsolta magát, kétségbeesetten néz a szoborra, legalább egy könnyet, egy könnyet csalj ki a szememből, kérlek, ha már felajánlottad a szolgálataid, mire a szobor bánatos mosollyal összeszedi a csillagokat a pad körül, fájdalmas mozdulattal visszadobja őket az égre, és csak ennyit mond: menj haza.

S a tágra nyílt szeműnek összeszűkülnek a pillái, feltápászkodik a padról, még egy darabig áll, nézi a színház tetején a szobrot, majd balra fordul, hiszen arra lakik, és elindul, közben arra gondol, hogy micsoda baromság a tündérmesékben hinni, most aztán bizonyosságot is kapott erről, ez is csak hitegetett, gondolja, aztán mi sem változott, még jó, hogy nem földköri utat kért, most milyen csalódott is lenne, miközben elhalad az exkluzív étterem biztonsági őre előtt, az utca egyetlen éber alakja előtt, aki meglepetten, bár kissé gyanakodva nézi a magányos, ám egyértelműen nem hajléktalannak tűnő összeszűkülte szeműt, aki rámosolyog, s idejük sincs felocsúdni, már egymás mellett ülve tömik magukba a kockás szalvétából kibontott soproni felvágottas szendvicset, addig sem kell beszélni, hisz nincs is miről kettőjüknek, tágul a pupilla, eltelik a gyomor, további jó éjszakát, mindjárt virrad, vigyázzon magára kisasszony, akkora a lányom, mint maga, unokám is van már egy, legközelebb, ha erre járok, megnézem a fotóját, jó éjt.

S reggelre nyomtalanul felszáradt az a végtelen sok könny, mely a lehunytt szemű párnáját áztatta percekig, órákig, napokig, hónapokig, évekig, az örökkévalóságig.

Hiszen nyár volt, hőség volt. Mindent felszárított a tikkasztó meleg.

IV. Délelőtt ősszel

Szabadságon van. Októberben. Egész évben nem volt szabadságon, még nyáron sem, felgyűltek a törvény szerint őt megillető, bármire – henyélésre, utazgatásra, ki tudja mire – használható napok száma, hát most kihasználja, nem csörgött reggel hétkor az ébresztőóra, egyszer csak felébredt, kilenc óra sincs még, övé az egész nap, melynek eltöltésére az aktuális vizsgájára való felkészülést szánta, de ő csak fekszik az ágyban, nézi a plafont, a polcokon elhelyezett tárgyait, melyekhez annyira ragaszkodik, illetve azon gondolkodik, hogy tényleg ragaszkodik-e ezekhez a tárgyakhoz, ahelyett, hogy az erkölcs és a jog különbözőségébe és tartalmi kapcsolatába mélyedne bele, de most úgy érzi, eltörpül a jog, az erkölcs, és mindenféle magasztosnak aposztrofált elméleti kérdés, a viszonyait kell azonnal tisztázni, miért érzi annyira tőle idegennek és nevetségesnek azt, hogy felkeljen és olyan ismereteket kényszerítsen magába, amihez – számára is tudvalevőleg – semmi köze sincs, és ugyanolyan felesleges tudással áldja meg, mint amilyeneket eddigi harminchét éve alatt sikerült – a társadalom elvárásainak megfelelően – magába erőltetnie.

Mert milyen mások is, milyen csodálatosak is voltak azok a reggelek, ott, a tanyán, felkelt, mikor felébredt, tíz óra tájékában, ahogy kikelt az ágyából, a kutyái rögtön ugatni kezdtek, mindig megéreztek, mikor ébredt fel, azóta az egyik kutyáját elütötte egy autó, mint utólag megtudta a tanyája új tulajdonosától, akire a kutyáit is ráhagyományozta, mert mit is kezdene két németjuhással egy városi lakásban, de akkor még...

Vénasszonyok nyara volt, nemrég költözött oda, ült az udvaron, bikiniben a hintaágyon himbálózott nézve a tavat, valahogy híre mehetett, két férfit fedezett fel távcsővel a kezükben, hát bepóztolt nekik, mint aki semmiről sem tud, aztán másnap, mikor ment át az udvaron, a kerítésbe kapaszkodva egy köhécselve gyufáért rimáncodó puskás-bajszos alakot pillantott meg, nem is gondolta volna, hogy ennyi változatosságra kiéhezett hím van ezen a környéken, mert innentől kezdve aztán nyakra-főre mutatkoztak be a vadászok, hol egy kis borral bekopogtatva, hol egy kis más ezzel-azzal, persze volt, amelyik bátortalanul csak az alkonyi órákban füttyörészett a tó környékén, mialatt ő a szobájában vihogott, sőt, néha belebújt a kisördög, és meghívta néhány nőnemű ismerősét, akikkel boszorkány éjt rendezett az udvaron, VHK-t hallgattak, hatalmas tüzet raktak, szalonnát sütöttek, táncoltak, és tudomást sem vettek a területén kívül nyálukat csorgatókról, de ez csak időtöltés volt, pusztá szórakozás, a lényeg nem ez volt, a lényeg a fákban volt, a hársfasorban, a tóban, mely akkora volt, hogy egyszer sem volt elég energiája ahhoz, hogy körbejárja...

Egy pénteki napon stoppal ment városi lakába – virágait megöntözni –, amikor az egyik nyálcsorgató állt meg neki – oh, a véletlen –, aki egész úton azt ecsetelte, hogy mi mindent kaphatna meg ingyen a vadászboltjában, természetesen csak akkor, ha a neje épp nincs ott az üzletben, tehát jobb, ha előbb telefonál, névjegykártya becsúszik a zsebbe a többi soha fel nem használt névjegykártya közé, sokat ígérőn mosolyogva, ami pedig – szegény vadászok, soha nem fogjátok megtudni – csak a hányingert palástolja.

De ez már a múlt, vissza nem fordítható, és most – ebben a többszázézes városban – vágyakozva gondol arra a péntek délelőtti hányingerre, mennyivel is jobb volt, mint ez a mostani, döglődve ágyában, megcsömörlötten, előre látva a lehetőségeit, ahogy kiskosztümben, kisminkelve, mosolyogva tipeg a közigazgatás rendszerében hóna alatt az aktuális szigorúan titkos ügyirattal, kezében az átadókönyvvel, hát mennyivel is?

Csak a kérdések, újra és újra, a kérdések belemarnak, mi sem változik, a viszonylagosságban elveszve hogy is lehetne meglelni a válaszokat, ahogy múlik az idő, egyre kevesebbszer érzi, hogy tudja a kérdésekre a válaszokat, tovább kellett volna maradnia, ott a tanyán, mert válaszok nincsenek, de idő és hely kell ahhoz, hogy ezt el lehessen fogadni úgy, hogy közben mégis megmaradjon a józan esze, már ha van ilyen, de mit is nevezünk józan észnek, ki hatá-

rozza meg, és annak, aki meghatározza, annak ki adta erre a felhatalmazást, ki bizonyította, hogy ő az, aki bármit is definiálhat, előírhat, szankciókkal fenyegethet, ha valaki nem tartja be a szabályokat, azokat, amikre azt mondják, hogy a társadalmi együttélés alapszabályai, például a 7 fő bűn egyike a bujaság, de ő itt él és most, ágyába belesüppedve, eszébe sem jut a bujaság, csak sodródik, ebből kifolyólag időnként bujálkodik, mert ez legalább pillanatnyi örömet okoz neki, hát ezt is sajnáljuk tőle, és vessünk rá követ? Rá, aki – egyébként – olyan megdöbbenően ártatlan, soha nem felejt el, mikor először szembesült az irigységgel, nem, nem, elsődlegesen nem rá voltak irigyek, és semmi köze nem volt az egészhez, csak ő volt az irigyelt után a második irigyelt, általános iskolás volt, egy osztálytársnője gyönyörűsége barnán jelent meg az évnytőn, minden lány el volt ájulva – egyébként napbarnítottalanul is csodás külsővel rendelkezett a leányzó –, na ez a napbarnított tizenhárom éves bombalány, akit az egész iskola irigyelt, azt mondta neki mindenki előtt: „csak neked mondom el, hogyan barnultam le ilyen klasszul”, és ő nem értette, hogy miért nem mondja el mindenkinek, és miért pont őt választotta, hogy megtudja a „titkot”, aztán ez kísérte egész életén át, mindig neki árulták el a „titkokat”, és most, hogy ez eszébe jut, nyakáig húzva a paplant, görcsös félmosolyt rajzol a képére, „minden titkok tudója vagyok”, nevet, eszébe jut a mondat, amit számára oly fontos, oly nagy tudású emberek szája szajkózik neki végzetlenül, „más annyi tehetség felével, mint ami neked van, irtózatot karriert fut be”, ha egyszer minden hatalom a kezébe kerülne, az első dolog, amit tennie, az lenne, hogy törölné a szótárból a menedzselés szót, soha nem tudta magát eladni, viszont nagyon jól tud főzni, hát ez is valami talán, bár ezt sem értette soha, mármint azt, hogy léteznek emberek, akik ezt a képességét oly nagyon fel tudják magasztosítani, pedig ez csak egy gyenge részletkérdés, és ebben a pillanatban – ki tudná megmondani, hogy miért pont ebben – bal kezével félrerántja a takarót magáról, először a jobb lábát, majd a balt helyezi a padlószőnyegre, gömbölyded fenekét felemeli az ágyról, és – bár ez sem tudatosan benne – kivonul a fürdőszobába. Majd – miután végzett a higiénias műveletekkel – leül és belemélyed a jog és az erkölcs különbözőségeibe és tartalmi kapcsolatába. Miközben az ablakot veri az októberi eső. Hiába.

Tükör (*tűzzománc*)

MÓRITZ MÁTYÁS

A népmesei hős

*Puskás az, akivel eltűnik valami a világból,
más lesz, megváltozik, már nem olyan, mint előtte volt,
és soha nem is lesz olyan.*

Esterházy Péter

Csendben itt hagyott minket Purzeld Ferenc, avagy Puskás Öcsi, avagy az Évszázad gólkirálya, a legismertebb magyar, Puszkasz, avagy Pancho, akit 2000 óta a Kút völgyi Kórházban kezeltek, és aki 2006 szeptemberében az intenzív osztályra került, és aki 2006. november 17.-én 7 órakor hosszantartó súlyos betegség után (Alzheimer-kór), légzési és keringési elégtelenség következtében hunyt el.

Nehéz felőle írni, és nem csak most, hiszen *Puskás az első posztmodern, Puskás, aki nincs is, csak a róla szóló elképzelések vannak, a tiszta lap, amelyre bárki bármit írhat, a népmesei hős, aki helyettünk győz, a ravasz sváb, aki túljár a kommunista diktátorok eszén, Puskás, az áruló, a vesztes, az önző. Ha egy Puskás van, ezer Puskás van, Puskás az, amit képzelünk róla (eltekintve a konkrét bal lábától), Puskás a megelőlegezett ezredvég, Puskás az örök lehet, a személyességtől megfosztott én, ő az én mint akárki.**

Sokan és sokféleképpen megemlékeznek majd alakjáról, személyéről, ki-ki elmondja a maga kis történetét, hogy hol, hogyan találkozott, vagy nem találkozott Öcsi bácsival. Én is szívesen beállnék a sorba, de semmilyen személyes élménnyel nem büszkélkedhetem, bár tartok attól, hogy ha lenne is egy, a mindenkori Kapitányhoz fűződő emlékem, inkább titokban tartanám, legalább pár évig, mert nem szeretnék csak egy lenni azok közül, akik lehet, hogy életükben nem jártak futball meccsen, akik lehet, hogy azt sem tudják, hol és hogyan kezdte pályafutását a Nemzet 10-ese, de most, mégis muszájnak érzik azt, hogy megszólaljanak, hogy kicsikarjanak egy kis ismertséget, vagy ne adj' isten, anyagi előnyökhöz jussanak Puskás halála által.

Én például természetesnek vettem volna, hogy a Kispest Honvédnak ha nem is megy az utóbbi időben fényesen, ha döcög is a szekér, ha a szegényeket még az ág is húzza, de legalább legnagyobb játékosuk tiszteletére és emlékére összekaphatták volna magukat, és tisztességesen, egy győzelemmel búcsúztathatták volna a klub prominens alakját. De még erre sem voltak képesek, és persze hogy egy újabb vereséget szenvedtek, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne.

A Real Madrid ezzel szemben képes volt úgy megemlékezni, ahogy azt illik, sajnálom, és valahol szégyellem is magam, hogy miképpen Fehér Miklós hirtelen és máig magyarózott halálakor, úgy most, Puskás Ferenc elvesztésekor is a külföld mutat nekünk példát tartásból, arról, hogyan is kell, vagy kellene megemlékezni valakiről, aki már életében legenda volt. Persze nem vagyok ennyire elvakult, és tudom, volt, hogy a külföldi sajtó sem úgy írt Puskásról ahogy az, ha nem is elvárható, de azért normális lett volna. Lehoztak képeket róla, ahol éppen háttal áll a fotósnak, felsorolták eredményeit, de mindvégig, mint középpályásról emlé-

keztek meg felőle, és még sorolhatnám. Összességében nem volt, nem akadt olyan magára valamit is adó orgánus, amely ne emlékezett volna meg Öcsinkről, hosszabb, vagy rövidebb formában.

A Magyar Televízió is megtette ezt, és újra műsorára tűzte a legendás londoni 6-3-at, Szepesi kommentárjával, és a még két élő csapattárs, Grosics Gyula (Fekete Párduc) és Buzánszky Jenő történeteivel.

A magyar sajtó szinte minden lapja teljes oldalas képpel hozta a szörnyű hírt, és ez esetben mindenki egy oldalon állt, nem próbálta senki meggyalázni Puskás emlékét, nem próbálta egyik oldal sem a maga hasznára vagy előnyére fordítani Öcsi bácsi halálát. *(Halálát nem, de a december 9.-i temetését igen. A Szerk.)*

Sikerült annyi év után, utcai harcokat követően egy erős és egységes képet mutatnunk magunkról, hogy azért a bajban, a gyászban mégiscsak erőt tudunk venni magunkon, felül tudunk emelkedni a gyermekteg butaságainkon, hogy képesek vagyunk (ha egy kis időre is, de) megbékülni egymással, és ha szimbolikusan is, de kezet nyújtani a másoknak ököl helyett.

Bulvár lap és politikai lap is első számú hírnek gondolta Puskás elmenetelét, ami azt hiszem rendjén való, hiszen ha lehet ilyet mondanom, Magyarország arca ment el. Egy olyan személy, aki megismertette a nagyvilággal ezt a kilencven egynéhány ezer négyzetkilométeres területet. Vele azonosították kis hazánkat az Északi Sarktól Afrikán át, a Déli sarkig. Mindenkinek van története arról, hogy ki és hol szólította meg, és bólogatott nagy böszén, hogy Puszkasz, vagy, hogy ki és hol kezdte el sorolni a legendás Aranycsapat összeállítását, ami érdekes: alig négy mérkőzésen lépett pályára.

Legegyszerűbb és a legkézenfekvőbb lenne, ha egy internetes oldalról, vagy egy sportlapot felítve, idemásolnám a száraz, de Puskás klasszisáról mindennél beszédesebb adatsorokat, hogy a Honvéddel ötször nyert bajnokságot, hogy négyszer volt magyar gólkirály, hogy 349 bajnoki mérkőzésen mindösszesen 358 találatig jutott, ami mai ésszel számomra egyenlő a felfoghatatlannal.

A Királyi gárdánál sem adta alább, igaz, itt azért nem jött össze az egy gólos átlag, de azt hiszem így sem kell szégyenkeznie a 179 mérkőzésen elért 154 találat miatt.

Hatszoros spanyol bajnok, ötszörös spanyol gólkirály, kétszeres Copa del Rey győztes, háromszoros BEK-győztes, kétszeres BEK gólkirály, Olimpiai bajnok (1952), Európa-kupa győztes (1953), Világbajnoki ezüstérmes (1954), nyolcvannégyszeres magyar válogatott.

Lehetne persze még ezer és egy statisztikát előrangatni, de ezek nélkül is tudjuk, hogy kiről beszélünk.

Persze hogy a Népstadiont nevezték el, keresztelték el róla, de ez is tipikusan magyar történet, az is csak nálunk fordulhat elő, hogy a valaha volt egyik legnagyobb futballistának egy romos, lepukkadt stadionnal vagyunk képesek kedveskedni, vagy a kedvében járni, hiszen ha már szükségét érzik egyesek, hogy Puskáshoz méltó ajándékot eszeljenek ki, akkor először is, nem futtában nevezem át a Népstadiont és többre tartom legalább annál Puskást, hogy egy névtábla felhelyezésével megoldottnak és normálisnak gondolom a procedúrát. Mert akkor már felhúzok egy vadonatúj stadiont, ami a maga nemében a legmodernebb és legimpozánsabb, vagy legalábbis nem olyan, ahol nem lehet teltházas mérkőzést tartani, amit alá kell dúcolni, amely hol itt reped, hol ott hullik.

Ha már egy Európa Bajnokságra aspirálunk, és hisszük, hogy van esélyünk, akkor nem az lenne az első, hogy egy Puskáshoz tényleg méltó komplexust húzunk fel?

Persze a temetés sem lesz egy egyszerű, szimpla búcsúztatást, *(A Szerző még a temetés előtt írta meg most olvasott írását. A Szerk.)* persze mindenki szükségét érzi a személyes részvételnek, legyen szó ismeretlen ismerősről, a futballt nem is ugatókról, vagy politikusokról, pártelnökökön át, egészen a köztársasági elnökig. Mindezt valahol természetesnek és helyénvalónak is tartom, de félek attól, hogy ez a „csoda” is csak három napig fog tartani, hogy az

egész megemlékezést sokan csak olyan letudandó programnak veszik és gondolják, hogy aztán minden ott folytatódjék, ahol abbamaradt.

Fel kell nőnünk Öcsi bácsihoz és emlékéhez, azt hiszem, van még mit tanulnunk e téren.

Sorra kerülnek elő a zugárosok, akik jó áron, és „hitelesített” relikviákat bocsátanak áruba, legyen szó Puskás által dedikált futball labdáról, vagy az aranycsapat tablójáról.

Félek, hogy megint olyan dolgok kerülnek terítékre, amelyeknek semmi köze Puskáshoz, és semmi köze egy tisztas megemlékezéshez.

Gondolok itt arra, hogy biztos lesznek viták hagyatékról, végrendeletről, és biztos előkerül majd a piszkos anyagi kérdése is, emlékezzünk csak arra, amikor a Kútvölgyi kórház számlája volt a téma, ki fizet, és ki nem, hogy mennyit kóstál egy olyan ágy, amely jót tenne Puskásnak, hogy ki és mennyit nyúlt le abból a gálamérkőzésből, ami csak neki volt köszönhető, illetve nevének méltatlan felhasználásával. Annak a Puskásnak, akiről most beszélünk és írunk, de akiről 15 évig nem volt szabadott beszélni, akit filmekből vágta ki, akinek megvágta nyilatkozatait. Akiről most, vagy legalábbis a közeljövőben készülhetne egy igazán nagy film, mert az élete több mint regényes, az biztos, amelynek dokumentálására biztos vevő lenne magyar és nem magyar.

Olyan film lehetne, amelyben többet is látnánk, mint az angolok ellen lőtt visszahúzó gólját, mert igaz, hogy kismilliószor is visszanezzük a jelenetet, de elszomorító, hogy a sok száz mérkőzéséből és még több góljából szinte semmit nem tudunk.

Nem láthatunk jóformán egy kópiát sem a Kispesti évekből, vagy a Reál Madridnál töltött időszakról, ahogy edzői ténykedéseiről, eredményeiről is csak adatokat olvashatunk, pedig biztos nem vagyok egyedül azzal az igényemmel, hogy többet szeretnék látni és tudni a legnagyobbunkról. Több felvételt szeretnék, nyilatkozatot, megszólaltatva volt játékosait, vagy csapattársait.

A Spanyolországban komplett lajstrom áll rendelkezésre, amelyet meg lehetne vásárolni, és leadni mindenki okulására.

Nem mondom, hogy nem szép gesztus, hogy nem lenne örömteli minden futball barátnak újra látnia a hat-hármat, de azt mondom, Puskásból többet kellene, illene megmutatni, mert jóformán csak pár filmkockából ismerhetjük őt, miközben annyi kiváló mérkőzés és gól áll a háta mögött.

Sok teendő és tennivaló áll előttünk, hiszen tisztességgel, becsülettel illenék megőrizni Puskás emlékét, nagyságát, zsenialitását. Jó lenne, ha nem váltanánk ismertségét pillanatnyi szeszélyünk által vezérelve apró pénzre, ha nem feledkeznénk meg felőle, miután örök nyugalomra helyezik a Szent Jobb oldalán a Szent Balt.

Örömteli lenne, ha sírján sem a dudva, sem a (hirtelen előkerülő) barátok nem nőnének.

Meg kellene ismertetni őt sok fiatallal, hogy megtudják, felismerjék géniuszát, amely többek között abban is állt, hogy azonosulni tudott a játékkal, hogy egy volt vele, vagyis hogy ő határozta meg a világot, és nem fordítva.

Felismerni, hogy ő is csak ember volt, akivel még megtörtént a dráma: 1954, Bern, a világ-bajnoki döntő.

Akinek illenék megszívlelni utolsó szavait: tanítsátok a fiatalokat focizni, -és amit már csak én teszek hozzá: legyünk egy a labdával, és a játékkal.

**Esterházy Péter: Puskás, Gödel, Passz*

Stációk I. (tűzzománc)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Tulipánból született

élet vízében fogantatott
tulipánból, nők szirmából
emberke született rég hajnalán,
tulipánból életfa is született,
világfaként gyökeresedett,
öröktől növekedett, s ézig érő lett,
ágai ősidóktól fogva a Földet,
a végtelent karolják,
vigyázva tartják, el ne vesszenek,
törzsét galaxisok világítják,
színezik, sziporkázzák előttünk,
bölcsönkből kimászva fel,
s feljebb igyekszünk titkos hívásra
a fán és időn, felfelé, fel, fel,
imákba álmodjuk az életet,
hallgatjuk fentről az ígét,
hallgatjuk fentről a sors üzenetét,
időben tisztulva ezek vételétől,
a szellemi tudásunkba érleléstől,
életvonalunk az ézig érő fán,
lengedez, tekereg, mint lián,
vezet minket fel, csak fel,
az út hosszú, s tanult lett,
már érezzük a korona rengetegéből
a mennyekbe álmodott anyáink, apáink
fényeit, kereső hullámait, ...
megérkeztünk, visszaérkeztünk, ...
s életünk feladatát elvégezve
szellemünk itt e koronába lényegül,
annak részeként vigyázzuk, rendezzük
a korona tetején a Napot, a Holdat,
az ágak között és milliárdnyi végein
a fénylő csillagokat,
a mesékbe rajzolt égi csodalámpásokat,
féltnön vigyázzuk a forrást, a tulipánt,
a mindenek életfáját, az embert,
s a szellemben növekedő tudást

(2005.)

Stációk II. (tűzzománc)

FETYKÓ JUDIT

Ki van a toronyban V. rész

Hangtalanul nyíltak az ajtók, megszólalt egy hang, ami eleinte monoton sorolta mi a teendő a leszállás után, majd néhány mondat után megváltozott az üteme.

— Minden utas készüljön fel! A kiszállás csoportban történik. Igyekezzenek! — közben hallani lehetett, amint a beszélő levegőt vesz.

— Ez valaki — gondolta Gábiel. — Ez nem gép — igyekezett kifelé, előtte már sokan leszálltak, a sorban hátra tekintett, meglátta Ádámot. Tekintetük egy villanásnyira találkozott.

A gép ajtajában automata lépcső várt rájuk. Gábiel rálépett. Olyan érzése volt, mintha azonnal a leszállópálya betonjára ért volna. Figyelt, de a mögötte jövők miatt el kellett lépnie, ment, haladt a sorban, a kiszolgáló épület ablakain csillogott a fény.

Ádám egy ideig követni tudta az előbbre járó Gábielt, aztán ő is beállt a sorba.

— Mint a többiek. Mint akiket terelnek... — egy gyermekkorában hallott mese szavai jöttek fel benne, aztán a nagymama hangját hallotta ki az emlékeiből: „Olyan lesz ez a világ, úgy fogják az emberek egymást terelgetni, mint valamikor a barmokat. De jó, hogy én már nem fogok akkor élni!” — Vajon jó-e, hogy már nem

él, nem látja ezt az embercsapatot, akik önként mennek, szinte maguktól mennek, ahova az előírások terelik őket. Alig-alig van egy elbitangolt jószág. Hm. Vajon azokkal mi történik? Még soha nem jött olyan híradás, ami beszámol azokról, akik elhagyják a többieket, akik belemennek a világba... az ismeretlenbe... a pusztába.

A sorban, valahol elől Gábiel megkapta az új azonosítóit, felvette a kártyát, ami mindent igazol vele kapcsolatban; ez a kártya olyan, mintha ő maga lenne mindenütt, az ő személyi kártyája; az ő fizetési eszköze; az ő lakcíme; a bizonyítvány arról, hogy egészséges; arról, hogy családos; és valószínűleg arról is, hogy hol és mennyi időt töltött el a visszaillesztő telepen.

Halkan, ütemesen beszél az irányító, kódok, azonosítók hangzanak el. Gábiel hallja a magáét, látja a kijelzőkön, merre kell elindulnia, hogy végre végképp kilépjen ebből a kényszerű távollétből. Néhány lépés és kinyílik előtte az ajtó.

Kint szembevágja a napfény. Zajok, forgalom. Körülnézve látja, hogy a város kiemelt épületeihez képest melyik irányban van. A közeli városi szállítóegység megállójánál tábla, csak hozzá kell érni, és a képernyőn megjelennek a lehetőségek, amik közt választhat.

— A választható világ! Éljen a szabadon választható információ! — mondja maga elé, elmosolyodik azon, hogy hangoosan beszél, csak úgy magában. Ujjai szorgalmasan kérdezik a sima felületű képernyőt, az meg egyre írja a válaszokat. A kért útvonal előáll, térképen be is mutatkozik, jelezve végig a járművek számát, az átszállásokat.

Suhanó hangot hallatva érkezik meg a szállító egység. Gábriel beszáll. Az utazók érdeklődve néznek rá, csak egészen rövid ideig. Az elektromos újságokon mennek a hírek, vannak néhányan, akik notóriusan bámulnak ki az ablakon. Gábriel is kibámul. A jármű halad, befelé a város központja felé.

— Vajon ezek tudják, hogy itt egy olyan repülőtér van, ahova a telepekről érkeznek vissza? — aztán elhessegeti magától ezt a gondolatot. — Tulajdonképpen mindegy. Teljesen mindegy, mit tudnak, mit gondolnak.

A város alig változott. Gábriel még nem érezte a visszatérést; valami távolság volt közte és a jelen között, ahogy egyre közelebb ért az otthonához, ez a kettős érzés — amiben egyszerre volt az itthon, és egyszerre volt a majdnem idegenség —, nem múlt el. Néhány megállónyival korábban szállt ki a járműből, gyalog indult tovább. Elmaradtak a lakótömbök, csendesült az utak forgalma, egyre több lett az út mentén a fa, bokor, és egyszerre csak ott állt annak

az utcának a végén, ahol lakott. A kertváros megőrizte századok óta a maga jellegzetességeit. Voltak itt új stílusú házak, oldalfalaik, tetőik csupa napelemmel ellátva, több száz évesek, amiknek csak a tetőszerkezetében a cserepek helyét foglalta el az energiagyűjtő panel; kerítés sehol nem volt, az előkertek akár évszázadokkal ezelőtt is ilyenek lehettek volna.

Megállt az ajtó előtt, bebillentyúzta a nyitó kódot. Az ajtó kitérült előtte.

— Mintha semmi nem változott volna... — szemével szívta az ingereket, igyekezett valami másságot, valami olyasmit keresni, ami azt mutatná; itt az ő helyét betöltötte valami. Valakire nem gondolt — Minden, ami nincs, annak a helyét kitölti valami. Nem kell hozzá másik személy. Kitölti egy feladat, megváltozott időbeosztás, több munka, bánat, tehetetlenségből eredő kényszerselekvések, elfojtások... Valami mindig betölti, kitölti azt az űrt, ami utánunk marad. Ami utánam maradt... itt vajon mi szorította félre jelenlétem hiányát? Volt-e hiány?

A szobák, a mellékhelyiségek, a konyha, minden olyan volt, mint tegnap. Annak a napnak a tegnapján, amikor elment innen. A nappaliban az asztal szélén ott volt kinyomtatva az értesítő, ami tudatta, hogy visszaillesztő telepre helyezik át.

„Megértő tudomásulvételére előre számítunk...”

— Megértő tudomásulvétel... Vajon akkor mi történt volna, ha nem megértő a tudomásulvétel?

A falon az elektromos óra elütötte a de-let. Gábiel odament hozzá, és kivette belőle a működtető egységet. Az idő az óra szerint megállt. A férfi ismét körbejárta a lakást, konyhában nyomkodta egy ideig az ital-automatát, az nem volt feltöltve, csak írta az üres jelzést minden próbálkozásakor; majd del-t nyomott, és kibontott egy üveg natúr ásványvizet.

Ádám lelépett a járdára, a szállító egység hangtalanul tovább ment mögüle. Valahogyan nem úgy örült a hazatérésnek, ahogy előre elgondolta. Nyílt a lift, majd csukódott, Ádám néhány pillanat múlva belépett a lakásába. Vizsgálódva nézett körül. Az utazás szorongása nem múlt el, várakozással vegyes izgalom maradt belőle, amit szeretett volna csillapítani, ám az az ablak, az a látvány a repülőn, meg a másik, ahogy elhagyták a telepet, az egyre visszatért. Egy ideig azt a biztos felismerést érezte, hogy az egész, az elmúlt hónapok, minden, ami történt, nem volt olyan messze, és távol ettől a helytől, ahol most van. Csak valami szimulátor. Talán itt van a városban, akár naponta elmehet mellette, csak nem tudja mi az, amit lát. Ahogy ott gondolta, hogy a hely, a látvány a lakott világ szélén van; most pont olyan tisztán és biztosan hiszi, hogy az a telep

egészen másként és máshol is lehet, mint ... mint ahogy ott mindenki gondolta.

Megállt a tv előtt, a képernyő kékes-fekete felületén nézte a saját árnyékát, majd bekapcsolta a gépet. Szórakoztató film ment, tovább kapcsolt, a végén híreket mutató csatornánál állapotodott meg. A szeme meg-megállt egy-egy képponton, a monitor azt rögtön közelibe hozta.

Statisztikai adatok, értékelések mutatták hogyan áll az oktatás, az egészségi állapot, a kutatás, a környezet milyen adatokat mutat. Táblázatok, grafikonok mozgó virtuális és valóságos képek igyekeztek bemutatni a lehető legtöbb oldalról a világot. Térképek, légi felvételek szerint a valaha lakott részek egészen kis töredékét képviselték a mai civilizáció élőhelyei. Egyes területekre állandóan jelezték a veszélyt, ahol a hajdani harcokból ott maradt, még ma is ölni képes fegyverek, töltetek lehetnek.

Ádám elunta az adathalmazokat, amik egy idő után más formában, de ugyanazt ismételték. Kikapcsolta a televíziót, és elindította a számítógépet, a műholdas kapcsolattal akart nézelődni a planétán. Beírta a koordinátákat, s a gép azonnal ábrázolta azt a területet. A romokban lévő városokról is egészen használható és értelmezhető képek jöttek. A férfi tornyokat keresett. Felvillantak a valamikori magas épületek, azok a helyek is, ahol még a jelenlegi időszámítás előtt voltak

magaslatok. Az a bizonyos torony nem mutatkozott.

Új keresőkérdést tett fel, virtuális épületek és tornyok irányában. Számtalan variációt adott a számítógép. Némelyik akár az a bizonyos torony és épület is lehetett volna, viszont egyikre sem mondhatta, hogy ez az, biztosan ez.

Volt azonban egy torony a keresőn, ami miatt visszatért a valós tornyok kereséséhez. Ez egy alig harminc méter magas alakzat volt, mi messze, déli irányban helyezkedett el a lakott világhoz képest. A műholdas keresés megmutatta, majd kiírta az érdektelen jelzést, és egy másik, lerombolt torony képére váltott. Ádám visszatért az előbbihez, és rögzítette a képet, ne tudjon tovább ugrani.

Ez a torony kőből épült, széles és ormótlan hatású falain nem volt külső borítás, semmi szigetelőanyag, vagy szokásos fedés. Még napelemes egységek sem voltak rajta. Ablakai nyitottak, a környéke szabad, semmi bokor, gaz, elfajult növényzet, kőből kirakott út vezetett hozzá.

Ádám átlépett a torony környezetét mutató utasításra.

A közvetlen közelben üres, füves területet látott, távolabb valami házféléket, amiknek közelében emberi alakok mozogtak.

A férfiben ismét feltámadt a belső nyugtalanság. Váltotta és közelítette a képeket.

Míg szemlélődött, verítékezni kezdett, észre sem vette, hogy ujjai remegnek.

A számítógép hangjelzést adott, majd automatikusan lekapcsolódott a kért képekről. Figyelmeztető jelzést írt ki:

Gépi hiba.

Ön virtuális animációt látott.

Gépi hiba.

Ön virtuális animációt látott.

Ádám kikapcsolt minden automatikusan működő gépet, rendszert a lakásban. A klímaberendezés figyelmeztető jeleket küldött leállás közbe:

Ön áram, és energia nélkül marad!

Ön áram és energia nélkül marad!

Energia nélkül nem indíthatja újra a működést!

Energia nélkül nem indíthatja újra a működést.!

(Folytatása következő számunkban várható. A Szerk.)

Stációk III. (tűzzománc)

HÖRÖMPÓ GERGELY

Huszonharmadik zsoltár

„Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm.”
-de bizony, rettenetesen szűkölködünk,
és értjük mi félig, hogy lelkileg
nem szűkölködünk, gazdagok vagyunk,
ám mikor elveszett minden, csak a
csont-vér ember
siráma marad, -eltűnik, elfoszlik
a magasabb rendű gondolat.

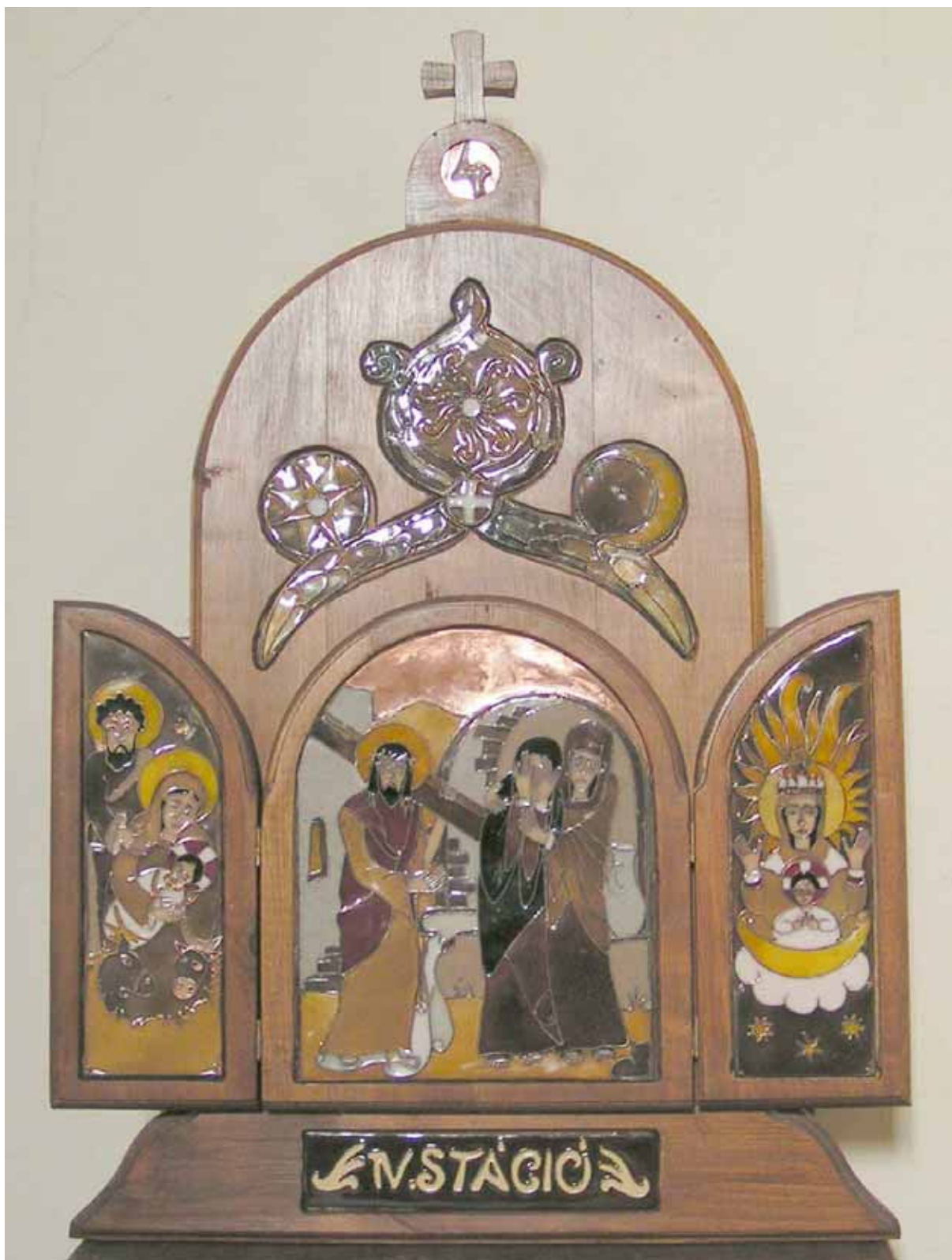
*"Füves legelőkre nyugtat engem és csendes
vizekhez terelget engem"*
Uram, a füves legelőket tönkretették
az ipar által termelt savas esők,
és a csendes vizekből csináltak lármás
olajszagú, nagyhangú kikötőt.

*"Lelkemet megvidámítja, az igazság ösvényein
vezet engem"*
Uram, elfogytak az ösvények.
Még a földutak is tönkrementek.
Aszfalton suhan a mai ember,
jó dolog ez, de meghal minden
normálisan "közlekedő" és a hatalom
összevissza csipog, nem tud mit
csinálni...
örülteket nincs megfogni alkalom.

*"Asztalt terítesz nékem az én ellenségeim előtt
elárasztod fejemet olajjal, csordultig van poharam"*
Az már biztos, hogy tele van a poharam.
A munkahelyen, vagy ha segítő munkába
Jártam, ez volt a fő dolog. Igyál magyar!
Erő és feledés van a pohárban.
Terített asztal, körötte üres fejek,
egyszer csak valahogy fölébredtek.

*„Bizonyára jóságod és kegyelmed követnek
engem életem minden napján"*
Ha végignézem az egészet,
sok mocskot, az enyészet
bűdös szagán túl egy mennyei illat
ami örömet ad és vigasztal,
mint a lilium júniusi estén adhat
egy Isteni vigasztalást, évszázadok
hosszú, hosszú során át... üvölt a vallomás-
fehérfalú templom, fekete világban
az ősi zsoltár színpompásan szárnyal,

-Az. Úr énnekem őriző pásztorom,
azért semmiben meg nem fogyatkozom.
Megtartott eddig, megtart ezután is,
távol lesz tőlem minden hazug frázis.
Boldog vagyok én egyszerű étellel,
mert engem az Úr szépségre vezérel,
csodásan lakok jól égi eledellel,
őriző pásztorom ellát jól mindennel.

Stációk IV. (tízzománc)

VÉGH JÓZSEF

Mesterségek, kézműves technikák a Börzsöny mentén

A váci székhelyű *Magosfa Alapítvány* azt a célt tűzte ki maga elé, hogy működése területén a Dunakanyarban és az Ipoly mente Börzsöny lábához simuló falvaiban népszerűsíti a helyi termékeket. Egy pályázati lehetőség megragadásával mind a 19 településen egy-egy táblát állított fel a helyben élő kézművesek, alkotók, termelők bemutatása érdekében. Ehhez kaptam a feladatot, hogy minden település múltjában keressek olyan ősi, meghatározó jelentőségű tevékenységet, amely többnyire fekvéséből, természeti, környezeti adottságaiból ered, s amely a múltban, de gyakorta máig meghatározza sorsának alakulását. Minden falunál igyekeztem a legjellemzőbbet kiemelni, de természetesen arra is kellett ügyelnem, hogy mindenütt más és más foglalkozás kerüljön leírásra. Nem minden esetben volt könnyű a feladat, hiszen a közös sors és környezet számos helyen előtérbe helyezte a szőlőművelés jelentőségét, s az erdő magától értetődően nyújtotta szinte mindenütt a fa feldolgozásának módozatait. Néha az nyújtott segítséget, hogy mai településen élő kézműves technikák múltjából merítsünk néhány érdekességet. A sort a váci tábla zárja, ahol a vásárban mindig is megjelentek – mintegy összegzésképpen – a környező mesterek a termékeikkel. A 19 tábla szövege összességében mégis jellemzi valamilyen mértékben a Börzsöny-vidék mesterségeit. Bemutatja a letűnt századok embereinek küzdelmes, nehéz, olykor sikeres, de gyakorta csak leleménnyel, furfangossággal pótolható, s az ősi technikák átörökítésével fenntartható életvitelét. Minden bizonnyal szükség volna a kezdeményezés folytatására, hiszen a Börzsöny Nógrád megye felőli falvai úgyszintén kínálják adalékaikat a kép teljessé, gazdagabbá tételéhez.

Bernecebaráti

A hátikosár készítésének egyik legjelentősebb helyszíne Bernecebaráti volt. A környékbeli falvakkal együtt jóformán az egész Észak-Magyarországot ellátták „hátyival”. A kosár úrtartalma 1-1,5 véka lehetett. A 20. században terjedt el teherhordó eszközként, elsősorban a puttony és a batyu rovására. Az asszonyok e nélkül jóformán ki sem léptek otthonról. Többnyire a nők viselték, a férfiak csak akkor, ha nehéz terhet kellett benne cipelni. Ebben vitték a mezőre az élelmet, hazafelé pedig mindenféle szántóföldi terméket. A mindennapokra egyszerűbb, ritkább, durvább kötésű kosarakat, ünnepnapokra finomabb készítésű, cifrább hátyit készítettek. A bernecebarátiak elsősorban az ipolysági vásárookra hordták a négyszögletes kosaraikat. Míg a selmeci kosár ára 1939-ben 2,5-3 pengő volt, addig a Bernecebarátiból származóért megadták az öt és fél pengőt is. A két világháború közötti időben nagy számban csempészték át a határon a bernecei kosarakat.

Az erdőközel falvak számára lehetőséget és megélhetést jelentett a gyűjtögetés és az állatoktól való zsákmányolás. A bernecebarátiak különösen élen jártak ebben. A szabadon hordható hulladékfa szállítására „bazárkát”, azaz egy rámás, hátra felköthető szállítóeszközt használtak. Az erdő gyümölcsöt, gombát, madártojást, mézet is nyújtott számukra. Ez utóbbinak egy érdekes formáját említi a néprajztudomány. A magyarságnál a méz megszerzésének legegyszerűbb, de kétségkívül ősi módja az odvas fában meghúzódó méhraj mézének elrablása. Először be kellett fogni egy méhet, hogy aztán cukros szirupra rakják. Ez a méh hamarosan elvitte a társainak a kiváló zsákmány hírért. Hamarosan egy egész csapat méh dongott a szirupos szivacson. Ezek után be kellett fogni őket, hogy aztán egyenként kieresztve a többnyire marhaszarvból, vagy ritkábban szarvasagancsból készített szelencéből megmutas-

sák az utat a fa odvában lévő méhrajukhoz. Az odvas fát aztán az odú alatt és felett átvágva a begyűjtő hazavitte, s a mézet felhasználta, a méheket pedig méhkasba rakva szelídítette meg.

Ipolydamásd

Az ipolydamásdi Tóth László tojáspatkoló-fafaragó szép munkáit ma is megcsodálhatjuk a szobi Börzsöny Múzeumban, s az alkotó lakásán rendezett kiállításon is.

A leginkább húsvéti szokás minden bizonnyal a tojáshoz kapcsolódik, ugyanis több teremtésmítosz is tojásból származtatja a világot. A keresztények Krisztus feltámadását látják benne, aminek mindenkori jelképe szintén a tojás, melyből úgy keletkezik új élet, mint ahogy Krisztus újjászületett sziklasírjából.

A tojáspatkolást a szájhagyomány szerint eredetileg a kovácsok találták ki, hogy bizonyítsák kez ügyességüket az év végén egy-két ajándékként elkészített „patkolt tojás” révén. A patkolt tojás esetében az élet szimbólumát jelentő tojás párosul a fémek gonoszűző hiedelmével. Az ilyen tojás rontáselhárító feladatot is betölthetett. Különlegessége miatt alkalmas volt arra, hogy igazán ritka ajándékká váljon. A palóc vidéken a legények ezt akasztották a hajnal-fára (májfára), mellyel május elején a leányos házakat tüntették ki figyelmükkel.

A tojáspatkolás nagy türelmet és ügyességet igénylő bravúrával még a tapasztalt kovácsok közül is kevesen próbálkoztak. Nem csoda tehát, ha az ügyes kovácsot sok helyütt ördögös embernek tartották, róluk sok érdekes történet maradt fenn prózai népköltészetünkben. Eszközkészletük egy kis üllőből, kalapácsból, rossz bicskából, a tojások kifűrésére használt, négyszögűre meghegyezett acélrudacsokból, a lyukak tágítására szolgáló reszelőből és csipeszből állt. A tojást előbb kifűjták, majd, hogy össze ne törjön, homokkal töltötték tele. Ezek után következhetett a patkolás. A kis patkók és a tojásokra szegecselt egyéb díszek többnyire ólomból, vagy vékony fémlémezből készültek.

Ipolytölgyes

Ipolytölgyes számára a századok folyamán az erdő közelsége adta az építkezéshez és fűtéshez szükséges fát, a megélhetés egyik forrását, a folyó közelsége a halászati lehetőséget, az Ipoly ártere a nádat és a gyékényt.

Gyékény szavunk honfoglalás előtti, ótörök eredetű jövevényszó. Elődeink magát a növényi nyersanyagot és a belőle készült szövédéket is a gyékény szóval jelölték, amiből arra következtethetünk, hogy a szövött gyékényt már a szó meghonosodásának idején megismerték. Magyarságunk már a honfoglalás előtt is használta a gyékényt.

A gyékényfonó és a -szövő másképpen és más nyersanyagból dolgozik. Szövésre csak a keskeny levelű gyékény alkalmas. A széles levelű gyékény viszont általában puha, hajlékony szárú, ezért jól fonható.

Ahol a gyékény megterem, minden településen akadt néhány gyékényfonó specialista, aki az önellátáson felül értékesítésre is dolgozott. Nagyobb mocsarak, tavak, vízjárta rétségek környékén jelentős számú zsellér foglalkozott gyékényfonással. A napok kitergetett és megszáritott gyékényt otthon dolgozták föl.

Készítettek belőle méhkasokat, pohárszáritót, lábtörlőt, tojástartót, kenyereskast, lisztes szakajtót, szatyrokat, amiket élelemért cseréltek el.

Gyékényfonással általában férfiak foglalkoztak. A földön, vagy gyalogszéken ülve, a készítményt a lábuk közé fogva dolgoztak. Szerszámuk mindössze egy fanyelű vastű és egy bicska, némelyek bőrből varrt, vagy szaruból készített gyűrűt használtak a hurkába tekert gyékénylevelek összefogására. A szövés viszont kizárólag női munka volt. Az udvaron állították fel a szövőszéket, s ősszel vonultak beljebb.

Az eddig említetteknel egyszerűbb volt a gyékénykötél fonása, ami tető nádazásánál a nád „levarrása”-nak századunk elejéig nélkülözhetetlen kelléke.

Kemence

A szénégetés ősi mesterség. A közelmúltban a kemencei völgyben járók újra megismerkedhettek az ősi technikával. A 19. század eleje – az ipari tevékenység fellendülése óta kenyéradó háziiparnak számított a Kárpát medence minden jelentősebb erdős vidékén. Többnyire a legjelentősebb vasműves vidékek környékén alakultak ki a szénégető telepek, hiszen a

fémkohászat volt a faszén legfőbb felhasználója. Valamikor a faszenes szekerek járták településről-településre a vidéket, hogy a kovácsmestereknek ajánlják portékáikat, vagy a gazdasszonyoknak, hisz ez volt a szenes vasalók legjobb melegítője is. A gőzmalmok tulajdonosai is ezt használták. Rendszerint 1:1-hez fizettek, vagyis egy mázsa szénért egy mázsa búzát adtak cserébe. Jó faszenet bükkfából lehetett égetni, de a kőrist, gyertyánt és cserfát is hasznosították e célra. Gyakorta a kereskedő még lábon állva vette meg az erdőrésztlet fáját, hogy aztán a javát épület- és szerszámfának hasznosítsa, s a maradék mehetett a faszén égetéséhez. Egy 8 méter átmérőjű baksa felépítéséhez 80 úrméter fára volt szükség. A baksát szalmával, falevéllal, majd földréteggel takarták, hogy aztán mintegy két hét alatt – szellőzőrésekkel szabályozva az égést – szenesedjenek el a farönkök.

A faluközösségek átlagon felüli ügyességű tagjai, főleg azok, kik mezőgazdasági munkával nem tudták ellátni családjukat, mások számára is eszközöket készítve fafaragással keresték meg a kenyerüket. Elődeiktől örökölt ismeretekkel válogatták össze a faanyagot: a mogyoró- és somfavesszőt szerszámnyélnek, bükkfahusángot szekértengelynek, somfát járomszögnek, kőrisfát, szilfát, jávorfát asztallábnak, szerszámfának, gyertyánt lőcsnek, juharjávort asztallapnak. A fafaragó faluként ismert Kemencén 10-12 család is élt a fafaragásból. Nem volt könnyű megélni. Egy hozzáértő ember egy nap három villát tudott elkészíteni. A jó munkához jó szerszám is kellett. Egy kemencei fafaragó tíz különböző baltát, szekercét és fejszét is használt, hatféle fűrész, a finomabb munkához pedig sokféle fűrőra, vésőre, gyalura, vonókésre volt szüksége. Természetesen nem nélkülözhatték a megmunkálható fa rögzítését segítő faragószéket sem. Mértékük a sűk volt: a hüvelyk ujjakkal összeérő két ökölbe szorított kéz hossza. (kb. 31 cm)

Kismaros

Míg a XVIII. századi Németországban egy viszonylagos túlnépesedés volt jellemző, Magyarországon a másfél évszázados török hódoltság, majd az ezt követő Rákóczi-szabadságharc megpróbáltatásai következtében nagyarányú elnéptelenedés volt tapasztalható. A környék lakossága egyrészt elpusztult, másrészt elmenekült. Az uralkodó, III. Károly király, majd Mária Terézia Kollonich esztergomi érseket bízta meg a helyzet megoldásával.

Frankhonból, ezenkívül Mainz, Freiburg, Stuttgart, Karlsruhe és Köln városok környékéről indultak útnak vállalkozó szellemű telepések, s érkeztek 1729 és 1732 között a Dunakanyarba. Míves Ottó, kismarosi tanár kutatásai szerint Ulm városában szálltak tutajra, mely elindult velük új hazájuk felé. A község neve 1781-ben szerepel először egy térképen. A Kismaros elnevezést a szomszédos Maros-tól kölcsönözte, mely nevét ekkor változtatta Nagymarosra. Az újonnan érkezettek földet és hatévi adómentességet kaptak. Az első - szobakamrából álló - házak vályogból, szalmatetővel készültek. A község 750 hektárnyi területet kapott, benne 24 hold szántófölddel. Ez kb. 25-30 családnak adott megélhetést olyan színvonalon, hogy az itt élők érdemesnek látták maguk után hívni az otthonmaradt rokonokat is. A második betelepülési hullámra 1769 és 1771 között került sor.

A falu szinte teljes mértékben önálló volt. Kialakult egy szűk iparos réteg, mely elsősorban a helybeliek igényeit elégítette ki, volt köztük kőműves, ács, asztalos is, de a meghatározó tevékenység továbbra is a szőlő- és gyümölcstermelés maradt. Ehhez járult hozzá a saját szükségletet kielégítő állattartás. A szőlő- és gyümölcstermelés színvonalára jellemző, hogy a XIX. század elejére a gazdák már Bécs városába vitték a szépen csomagolt szőlőt, barackot. Az új körszerű közlekedés, a gőzhajó megjelenése tette ezt lehetővé. Míg korábban lóvontatással 25 napig tartott a hajóút a császárvárosba, addig a gőzhajó alig több

mint fél nap alatt tette meg ezt a távot. Lehetővé vált ezáltal a gyorsan romló gyümölcsök szállítása is. Mindez rangot és anyagi gyarapodást jelentett a falu lakosságának. A szállítás terén újabb lehetőséget jelentett a vasút megjelenése, s mikor 1851-ben megnyílt a Pestet Párkánnyal összekötő vasúti szakasz, a vidék gazdasága jelentősen fellendült.

Kóspallag

A kóspallagiakat a környékbeli falvak lakói hangyászoknak csúfolták, mert „hangyákat gyűjtöttek eladásra”. A hangyatojás-gyűjtés valóban létező kereseti forrás volt. Általában azok végezték, akik az erdei gyűjtögetés egyéb lehetőségeit is ismerték. Gyűjtöttek gombát, mohát, páfrányt, gyöngyvirágot, hóvirágot, gyógynövényeket, csipkebogyót, málnát, szederinát is. Kóspallagon 4-5 ember foglalkozott vele egészen az 1960-as évek közepéig.

A gyűjtő zsákba gyűjtötte a nagy erdei hangyabolyokat, a „zsombikot” hangyástól, mindenestől. Soha nem szedte ki az összeset, hogy később is visszatérhessen ide. Egy sima területen – amit előzőleg alaposan letisztított, szabályos, kúp alakú, sima falú, 20-30 cm szélességű és mélységű gödröcskéket ásott egymástól 1,5–2 méter távolságra, majd a gödrök által határolt terület közepére, az „eresztőhelyre” öntötte a zsák tartalmát. A hangyák, ösztöneiktől vezérelve azonnal menteni kezdik a tojásaikat, s gyorsan széthordják a mélyedésekbe azokat. Az eresztőhely köré vörös hangyákat szórt. Az erdei hangyák féltek ezektől, így kénytelenek voltak a közelebbi gödrökbe menteni a tojásaikat, s nem menekültek velük messzebbre. Az is előfordult, hogy árkot ástak az eresztőhely köré, s vizet hordtak bele a patakból. Miután a hangyák másfél-, két óra alatt elvégezték a munkát, ezt követően a hangyásznak csak össze kell gyűjtenie a tojásokat, előbb egy puha ronggyal „lehangyászni” őket, megpörzsölni, hogy ki ne keljenek, s máris eladhatja madáreledelnek, többnyire az állatkertnek. Egy, az 1700-as évek közepén megjelent orvosi könyv pedig a fülbetegségek és a szemhályog ellenszereként is említi a hangyatojást.

A hangyatojás gyűjtésével a szegényebb családok férfitagjai foglalkoztak. Egy-egy faluban több családnak is jelentett kereseti forrást. Április közepétől szeptember közepéig tartott a hangyaszézon. Akkor a legjobb, mikor az akác virágzik, hiszen a tavaszi hangyatojások jóval nagyobbak, mint a későbbiek. Kisasszonynapkor pedig már minden „bogár bemegy a földbe”. Az időjárás is befolyásolta a zsákmány mennyiségét, hiszen nagy melegben a hangya mélyre hordja a tojásait, míg eső után a felszín közelébe. Természetesen a szerencsének is nagy része volt a napi zsákmány nagyságában, de gyakorta előfordult, hogy 8-10 liter hangyatojással tért haza. Egy kiló tojásért a két világháború közötti időszakban 2 pengőt kapott, akkor, amikor az átlagos napszámber 1,5–2 pengő volt.

Letskés

A Letkésről szóló legrégebbi írásos emlék 1261. július 2-i keltezésű. A település lakosai ekkor zömmel különböző királyi kiváltságokat élvező hajósok és szekérfuvarosok voltak. A községet lakó, és a király alattvalóihoz tartozó csónakosok és fuvarosok pereskedtek az esztergomi érsekséggel, az Esztergom megyébe tartozó Hort község határai miatt, melyben egyezséget kötöttek, miszerint Hort felső része a csónakosoké és fuvarosoké lesz, alsó része pedig az érsekséghez és a káptalanhoz fog tartozni. A XIV. század valószínűleg eredményes

volt a település számára, hisz Nagy Lajos király 1355. március 19-én a letkési csónakosoknak vámmentes hajózást biztosított a Dunán, Pozsonytól – a szerbiai Szalonkeménig húzódó szakaszán. A hajó motívuma szerepel a falu címerében is.

A fahajókat már a rómaiak is használták hazánk területén a hajózható folyamokon. A honfoglalástól kezdve is jelentős szerepe volt a hajózásnak a gazdasági életben és a hadászatban egyaránt. Ezek a hajók alkalmasak voltak arra, hogy olykor súlyos teherrel megrakodva ereszkedjenek le a folyó mentén. A 19. század elején még általános volt a hajóforgalom. Jelentős volt a Szobon működő fahajó- és uszályépítő üzem. Csak az utak kiépítése, majd a vasút megjelenése tüntette el ezt a szállítóeszközt, s a hozzá tartozó életformát.

Az Ipoly vidékén sok családnak adott megélhetési forrást a fuvarozás. Különösen az első világháborút követő időszakban. A „tengölösök” követ, fát szállítottak Szobra a Dunához. Olyan sokan éltek ebből, hogy még kocsisbált is rendeztek.

A szekér elé hosszabb fuvarok alkalmával lovat, nehéz terhek cipelésekor ökröt fogtak, de könnyebb dolgok szállításához, a szegényebb gazdák a tehenet is befogták. A fogatokat szinte kizárólag a férfiak hajtották.

A szekeret is a szállítási feladathoz igazították. A vásárra menet előtt oldalkast tettek hozzá, kőfuvarozáskor erős deszkás oldalakat szereltek fel, szálas takarmány behozatalakor pedig saroglyát. Fahordáskor létrás szekerekre pakoltak, s csatlóláncokkal kötötték le a terhet, ha pedig hosszú szálfát hordtak, szétszedték a szekeret, s hosszú nyújtót tettek bele. Ha elég erősek voltak az állatok, s bírták a terhet, még vendégoldal felkerült a szekérré, hogy jobban meg lehessen rakni.

Télen szántalpakra tették rá a szekéroidalakat és a feneket, s így szállították. Szánt azonban kizárólag ló húzott. A jó szán gyümölcsfából készült, mert az nem puhult meg a hóban, nehezen kopott, s könnyen szaladt.

Márianosztra

A kukoricahaj – fosztás, fosztalék, ismertebb nevén csuhé, vagy sústya – feldolgozása nem igazán nagy múltra visszatekintő foglalatosság, hiszen a növény termesztése is csak a 17. században terjedt el Magyarországon. Szokás volt a kukoricát hajasan törni, majd a háznál, társas munka keretében megfosztani. A fosztók a társasági élet alkalmi is voltak, hol sok vidám történet hangzott el. A téli takarmánynak is használt kukoricahajat az Alföldön már a 19. században is használták házi faragású székek ülőkéinek és kezdetleges fekvőhelyeknek a befonására. A csuhé lábtörlő, -papucs és -szatyor készítése a 20. században, főleg az első világháború után terjedt el, és sok szegényparaszti családnak biztosított az önellátáson felül szerény téli kerestetet.

A kukoricacsőről lefejtett leveleket csomóba kötve a padláson tárolták. Feldolgozás előtt langyos vízben áztatták és keskeny csíkokra hasították, hogy jól lehessen pödörni, illetve fogni. A csuhészatyrot szögletes farámán kötötték. A ráába vert szögekre erősítették a két tenyér között sodrott felvetőszálakat, majd az ugyanígy készülődő sodralékot befonták a felvetőszálak közé. A szatyor fülét két vagy három sodrott, zsinórból fonták, mint a hajfonatot. Kedvelték a mintás és a színezett fonatú csuhészatyrokét.

A lábtörlőt szintén szegekkel kivert léckereten fonták, míg a csuhépapucs talpa és némely lábtörlő spirális fonástechnikával készült. Jóllehet a csuhéfonás új keletű, mégis a szalmafeldolgozás mellett a legelterjedtebb paraszti házi munka, illetőleg háziipar volt, mivel nyersanyaga mindenütt rendelkezésre állt. Elterjesztéséhez az 1930-1940-es években szervezett háziipari tanfolyamok is hozzájárultak. Férfiak is, nők is fontak csuhéból, de nők

gyakrabban foglalkoztak vele. A csuhéfonás napjainkban reneszánszát éli, de ma már többnyire dísz tárgyak készülnek belőle.

A mai Márianosztrán élő hagyomány még a hímes tojás készítése.

A tojásfestés gyökerei a pogány korig nyúlnak vissza, a tojásnak egyébként a húsvéti éntrendben is fontos szerepe van, hiszen a tojás az újjászületés, a termékenység ősi jelképe. Mióta a világ világ, az emberek örvendeztek és megünnepelték a tavaszt, a természet felújulását. A leguniverzálisabb szimbólum a tojás, mivel az a termékenységet, új életet juttatja eszünkbe. Gyakori ötlet a tojások színezése, a "piros", vagy "hímes" tojás, már az ősi Babilonban is csinálták. Később az egyiptomi templomokat is kidíszítették velük tavasszal.

Hazánkban már avar kori – tehát honfoglalás előtti – sírban is találtak festett, karcolt díszű tojást. Már a 13. századból vannak írásos emlékeink a tojás festéséről. 1615-ben Strassburgban említik először "húsvéti tojás"-ként. Eredetileg a tojások egyszínűek voltak. A leginkább elterjedt szín Nyugat-Európában piros, Kelet-Európában pedig arany volt. Csak a 17. században kezdték többszínűvé festeni, illetve különféle mintákkal ellátni.

A tojásfestés szokása, a tojások díszítése az egész világon elterjedt, azonban a hagyományos piros szín mellett – amelynek régen védőerőt tulajdonítottak - ma már a festett tojások a legkülönbözőbb színekben pompáznak. Mint minden tradíciónak, ennek is megvan a helyi jellegzetességei: a Kárpát-medencében például más színeket és motívumokat használnak a tojás díszítésére, mint Nyugat-Európa országában.

Nem hiányozhatott a húsvéti tojás a böjtben tilalmas ételek szentelésre vitt kosarából. A megszentelt tojást a családtagok együtt fogyasztották el a húsvétvasárnapi étkezéskor. Leányok legényeknek ajándékoztak húsvéthétfőn díszes tojást, egyes magyarázatok szerint ezzel akarván magukat megváltani a túlzott locsolástól, illetve ezzel viszonyozták az egyébként kitüntető figyelmességet kifejező gesztust. Ha pedig húsvét után, Szentháromság vasárnapján – a népnyelv szerint mátkáló vasárnapon – a leány leendő nyoszolyólányául, komaasszonyául kiszemelt barátnőjének ajándékos tálat küldött, arról sem hiányozhatott a húsvéti tojás. A húsvéti, illetve hímes tojás így a húsvéti hagyomány egyik legerősebb összetevője.

Nagybörzsöny

Nagybörzsöny életében a múltban is jelentős szerepet kapott a vízimalom, s ma is ez a falu egyik látványossága. A patakmalom többsége nem a vízfolyás mentén, hanem az abból kivezetett malomárok, malomcsatorna mellett épült, mivel ott jobban lehetett biztosítani a malom működésének feltételeit. Az áradások idején lezúduló víz ugyanis a főfolyásra épített malomban károkat okozhatott. A patak és a malomárok elágazásánál duzzasztót vagy gátat emeltek, ahol zsilippel szabályozták az árokba engedett víz mennyiségét. Ha megfelelő volt a patak vízének esése, egy-egy malomárokra számos malom épült. Lassú folyású vizeinken jobbra alulesapott, a gyors folyású hegyi patakokon felülesapott kerekű vízimalmok épültek. A felülesapott vízikerek nem csupán a víz sodrát, hanem a súlyát is hasznosította, ezért jobb energia-kihasználással működött.

A XIX. század közepén épült nagybörzsönyi vízimalom a Börzsöny patak vizét használja. A hosszú, nyeregtető épület lakóház, malom és istálló volt egyben. A malomrész kétszintes: kiugró nyeregtető védi a pincszinten lévő vízikereket és a hozzákapcsolódó erőátviteli rendszert; ezek felett - a földszinten - láthatók a hengerszékek, a daráló és a tisztítóberendezések. A mai malomszerkezet hengerszékei az 1930-as években kerültek ide.

Az Antal-féle malmot elsősorban csak a börzsönyiek használták, főleg nyáron és kora ősszel járt, ekkor viszont éjjel-nappal. 12-16 mázsa búzát őrölt naponta.

A szőlőtermesztés és borászkodás a Börzsöny-vidéke enyhébb, déli fekvésű lankáin már a középkorban virágzó kultúrát mutatott. A török hódoltság másfél évszázada alatt azon-

ban az ültetvények elvadultak, elpusztultak. A vész elmúltával indult újra a telepítés. A 18. század végén volt e téren egy jelentősebb hullám. Néhány falu élen járt ebben, s az általuk termelt bor minősége is sokkal jobb volt a többiénél. A vidék legnagyobb bortermelő faluja volt Nagybörzsöny, s borának is igen jó híre volt ebben az időben. A 19. század végén jelentkező filoxéra végigpusztította az egész ország szőlőültetvényeit. Érdekes módon Nagybörzsönyben mégsem ez okozta tulajdonképpen a szőlőművelés hanyatlását. Miután itt telepítettek az egész környék vonatkozásában legkorábban szőlőt, s itt is volt a legkomolyabb gazdasági szerepe a falu életében, a gazdasági kényszer arra vezette a gazdákat, hogy gyorsan pótolják az elpusztult szőlőtelepeket. Az igazi hanyatlás oka a 20. század elején volt, mikor a trianoni döntést követően a térség elvesztette a felvidéki piacait. Az Ipoly-völgye falvaiban ma már csak az ódon hangulatú pincesorok emlékeztetnek az egykoron virágzó kultúrára.

Nagymaros

Nagymaros történetében már az időszámításunk kezdetétől megtalálhatók a szőlőkultúra nyomai. A római uralom alá eső Pannónia kihasználta a Duna vonalán inneni szőlőkultúra értékeit is. A vidék egykori rangját tükrözi a hagyomány, amely szerint Róbert Károly ültette a máig is termő pompás szelídgesztenyést. Károly Róbert király alatt lendületes fejlődésnek indult, virágzó mezőgazdaság - főleg gyümölcsstermesztés és halászat - alakult ki. A király 1326-ban kedvezményt adott a szőlőtelepítőknek. Az adójegyzékekben évszázadokon át találkozhatunk bortizeddel, musttizeddel, vagy éppen hordóadóval, melyek egyértelműen a gazdag szőlőkultúra jelenlétére utalnak.

1587-ben – mezőgazdasági jelentőségét elismerendő - kismezővárosként említették Marost. A török hódoltság időszakában a csatározások miatt nem volt könnyű ápolni a szőlőültetvényeket, de miután a töröknek is haszna származott belőle, valamelyest védettséget élvezett. A 18. század második évtizedére rendkívüli mértékben megfogyatkozott a népesség. A török uralom, az ezzel járó harcok, garázdálkodások, majd a Rákóczi-szabadságharc idején átvonuló császári csapatok zaklatásai megtizedelték, elűzték a népet. A járványveszélyes időszakokban a könnyű borokat víz helyett is itták.

A bécsi udvar 1713-1735 között számára megbízhatónak vélt németeket telepített a helységbe, a Rajna vidékéről Mainz környékéről. A szorgalmas telepések honosították meg újra a vidéken a szőlő- és gyümölcsstermesztést.

Az 1900-as évek elejétől a modern ipar mellett az élénk kereskedelmi életnek is elismert helye volt Nagymaros. Az ipari termékek mellett a fő piaci áru a gyümölcs volt. A lakosság nagy része igen jó minőségű gyümölcs előállításával foglalkozott, amelynek egy része válogatás és osztályozás után, a nagykereskedők szervezésében a híres kofahajókon néhány óra alatt a bécsi piacokra került, de eljutott a marosi friss szőlő és málna a berlini, prágai, sőt az oroszországi fogyasztókhoz is. A hagyomány szerint sok gesztenyét vittek Nagymarosról az Ipoly és a Garam menti falvakba. A gazdag termés másik részét a nyaralók körében értékesítették. A gyümölcsstermesztése ma is országos hírű.

Perőcsény

A fában gazdag vidékeken mindenki értett a faragáshoz. A falusi ember maga készítette házát, bútorát, használati eszközeit. Perőcsényre is igaz, hogy a rászorultság csinált specialistát a falu népéből. Egy-egy településen kialakultak ugyanis a fagegmunkálásnak speciális módozatai. A perőcsényiek messze vidéken ismert hidas ólakat készítettek. A geren-

dákon álló, vastag pallókkal alapozott disznóól, többnyire zsilipelt deszkafallal készült, kifutó nélküli építmény. Többnyire felnyitható ajtóval, belső vályúval készült. Az ól építéstechnikájában felismerhetők az ősi boronafalépítés nyomai. A „szántalpakon” aztán ökrök segítségével odébb is lehetett vontatni az udvaron. Ezzel a technikával a magyarság feltehetően még a honfoglalást megelőző időszakban ismerkedhetett meg. Az őskorig visszanyúlóan ismert építésmód a középkorban házak építésénél, sőt erődítési feladatok ellátásánál is alkalmazták, s csak a 18. század folyamán szorult ki a gyakorlatból.

A perőcsényi faragómesterek csoportosan mentek az Ipoly-völgy falvaiba hidast építeni, de a szétszedhető, s tovább vihető ól alkatrészeit szekerekkel az Alföldre is elszállították, hogy aztán a helyszínen állítsák össze a vevő kérésének megfelelően. A hidasólnak többnyire két kutricája volt, s gyakorta alakították ki a padlásrészen a tyúkok éjszakai szállásának alkalmas helyet.

A famegmunkálás ismeretanyaga apáról fiúra hagyományozódott, a faragáshoz hajlamos mutató gyermek korán eltanulhatta az apjától a mesterfogásokat. Az ismeretszerzésnek ez a módja ugyanakkor behatárolta a tudását. Csak azt tudta ő is, amit eltanult, ez viszont hozzájárult ahhoz, hogy az ősi munkamódszerek századokon át fennmaradjanak.

A perőcsényi lányok, asszonyok jellegzetes hímzésmódja volt a fehér hímzés. Az ország számos vidékén megtalálható ennek hagyománya. A középkorban a gyász színe ugyanis a fehér volt. A kereszténység számára a fehér szín a lélek ártatlanságának, tisztaságának szimbóluma. Csak az első világháborút követő évek után maradt el ez a szokás. Egy-egy viseletdarab – kendő, keszkenő, kötény hímzése - azonban ezt követően őrizte az ősi fehér alapon fehér hímzésmód motívumait. A színesedés első fázisát a fehér alapon piros motívum jellemzi, s csak később jelennek meg, fokozatosan gazdagodva az egyéb színek. A perőcsényi viselet érdekessége – s ebben rokonságot mutat a diósjenői református viselettel – hogy a mennyasszony több ruhadarabja fekete volt.

Szob

A Börzsöny hegység délnyugati részén lévő Csák-hegyen az 1830-as években kezdődött a nagyobb arányú kőbányászat. 1840-ben ismerték fel, hogy a szobi kő útburkolásra alkalmasabb a gránitnál, mert nem válik simává s ezáltal síkossá, mint a gránit, kiválóan alkalmas ezért az útkereszteződésekben való alkalmazására. Élelmes tőkés vállalkozók felismerték a Csák-hegyi kőbányászatban rejlő üzleti lehetőséget, és rövid idő alatt felfuttatták a termelést: 1869-ben már 300 munkás dolgozott a kőbányákban, 1864-ben 300-400 ezer darab faragott és faragatlan kockakő és 100 ezer darab járdakő került ki a Csák-hegyi bányákból. A környékbeli falvakból sokan elsajátították a kőfejtést és a kőfaragást. Visszaemlékezések szerint a mesterség fogásait az ausztriai Mauthausenből hozott munkásoktól tanulták meg, akik később visszaköltöztek hazájukba.

A kőfejtés kemény, embert próbáló munka, de nem volt szakképzettséghez kötött foglalkozás. Gyakran szállt apáról fiúra. A 12-13 éves fiúgyermek a hat elemi elvégzése után gyakorta segített apjának, közben elsajátította a munkafogásokat, és már fiatalon képes volt olyan teljesítményre, amit erős, de a kőbányászatban járatlan felnőttek sem tudtak utánozni. Így volt ez a Börzsönyben is. A kőbányászok tehát képesítés nélküli parasztspecialisták.

A kőfaragás viszont évszázadok óta szakképzettséghez kötött mesterség, művelői gyakran a kőművesekkel alakítottak közös céhet. A kőfaragókat eredetileg a kőműves megnevezés jelölte, és a mesterségen belüli munkamegosztás kibontakozása, a 16. század második fele óta illeti ez a szavunk a falrakást, vakolást végző mesterembereket. A kővágók és a kőfaragók ugyanazokkal a szerszámokkal dolgoztak, de utóbbiak finomabb munkát végeztek,

ezért tevékenységük között minőségi különbség állapítható meg. Ám a hazai kőbányászat régióiban a kőfejtés és a kőfaragás rendszerint nem különült el egymástól. Nem lehetett jó kőfaragó, aki a bányászáshoz nem értett, de jó bányász sem lehetett, aki nem tudta, hogy mi van a kőben. Egy kőfaragónak már a hegyben ismernie kellett a követ.

A Börzsöny falvaiban a 19. század második felében fölfejlődő kőbányászat megváltoztatta a lakosság életét. A századforduló után a Csák-hegyi bányákban olyan nagy volt a munkáskereslet, hogy Márianosztrán például a parasztok parlagon hagyták földjeiket és a bányákba mentek, részben ricsérnek, akinek pedig lova volt, az kordézott: egylovas kordéval követ szállított. A konjunktúra az első világháborúig tartott.

Szokolya

Szokolyán, az egykori Esterházy birtok erdőségeiben már a 18-19. század fordulóján olyan intenzív erdőkitermelés folyt, hogy a hegyi patakok felduzzasztásával, úsztatásos módszerrel szállították a fát egészen a Dunáig.

A 19. század folyamán az uradalom a hét két napján szabad fahordást engedélyezett. A hazahordott fát el is lehetett adni. A favágás, faközelítés fortélyait a fiúgyermek apuktól tanulták. 13–14 éves koruktól jártak az erdőre, először mint vízhordók és gallyazók. 16–18 évesen már apjukkal, idősebb testvérükkel dolgoztak egy párban. Önálló, megfelelő munkaerőnek a 18. évet már betöltött fiú számított. A Börzsönyben 19. században, rudas szánkóval, gyalogszánkóval jártak az erdőre fáért. Két orrára hámnak való kötelet kötöztek, középen álló rúdja szolgált fékezésre és irányításra. Ezt azonban főként havon használták, nem nyáron. Egy sajátos nyári szánkót ismertek. Jellegzetessége a szánkó talpából elől félkörívben visszahajló két káva és az azt rögzítő járomszerkezet. Román szánkónak nevezték, mert az 1910 körül ott dolgozó Bihar megyei románoktól vették át ezt a típust.

A nyári szánkó feltűnő sajátossága az elején félkörben visszahajló két káva, s az azt rögzítő járomszerkezet. Maguk az erdőmukások készítették, vasszög és fémalkatrész nélkül. Összesen 11 darabból állt, s minden alkatrésznek neve volt. Méretei folytán a gyalog- és a fogatos szánok között van a helye. Talpa 200–210 cm, eplínye 90–95 cm, az eplényekre hosszában fektetett levél 160–170 cm hosszú. Minden alkatrésze szívós, erős fafajtákból készült (bükk, gyertyán, som). Az új szánkó súlya 30 kg, a kiszáradt, öreg szánkóé 27–28 kg. Ennek azért volt jelentősége, mert visszaúton nem csúsztatták, hanem a szánkó jármát a tarkójuk mögé helyezve, nyakba véve, hátukon cipeték fel a hegyre. Egy alkalommal 3–5 q ölfát húztak le vele. Minthogy rúdja egyáltalán nem volt, a két erős kávába kapaszkodva húzták a szánkót maguk után. Minden munkás egyedül végezte munkáját, s vonszolta a nehéz rakományt. A kézi szánok irányítása rendkívül nagy ügyességet kívánt, sokszor ettől függött a közelítő élete. Nyáron a szántalpat szalonnával vagy szappannal is bekenték, illetve zöld lombot vagy szénát raktak alá, hogy gyorsabban haladjon. Nagy gondot fordítottak a szánkóutak kiválasztására, karbantartására is. Ahol a terepnek nem volt elég esése, ott dorongutat, rönkutat építettek. A mesterséges szánutak hossza olykor több száz méter volt. Télen a szánkónyomba vizet öntöttek, s ez jéggé fagyva tette könnyebbé a szánkó haladását. Meredek hegyoldalon a szán megemelésével lassították a mozgását, illetve láncot tettek a talpak alá. A szánkót rendszerint háton vagy vállon vitték fel ismét a hegyre. A rönkfát lóval és ökörrel is közelítették. A rönk végére egyszerűen ráhurkolták a láncot, amit hámfával húzott az állat. A vastag rönk alá rönkkoresolyát is tettek, hogy ne túrja a földet. A fuvarozás hagyományos foglalkozás volt a faluban. 1935-ben a lófogatok száma 79, ökörfogat pedig 86 volt.

Vác

A vásártartás engedélyezése 1010-től 1848-ig a magyar királyok, illetve az erdélyi fejedelmek, majd pedig 1848–1945 között a magyar kereskedelemügyi miniszterek hatáskörébe tartozott. A vásár szavunk iráni eredetű, s ez a tény azt is jelenti, hogy magyarságunk már a vándorlásaink során ismerte az árucserének ezt a módját. A vasárnap szavunk is arra utal, hogy leggyakrabban a hét vége felé tartották a vásárokat.

A földrajzi adottságok, illetve a köztük lévő különbségek nagyban hozzájárultak az úgynevezett vásárhelyek kialakulásához, de vásárhelyképző erővel bírtak az uradalmi központok, a közigazgatási központok, a vallási, egyházi központok, a püspökségek, káptalanok. Vác minden bizonnyal már a római korban jelentős kereskedelmi centrum volt. Kezdetben három országos vására volt. Mátyás napon (február 24-én), Gál napkor (október 16-án) és Tamás napján (december 21-én). A török kor előbb visszavetette a vásártartási kedvet, de már két évvel a város elfoglalása után újból tartottak vásárokat, olykor több száz árus jelenlétével. A középkorban már négy országos vására volt a városnak. A Mátyás napi helyébe lépett a virágvasárnapi „magvásár”, megmaradt a Sarlós Boldogasszony napján tartott „hagymavásár”, a Gál napi „káposztavásár” és a Tamás napi „dohány-, vagy karácsonyi” vásár. A váci vásárok fénykora a 18 századra esett, mikor kinőtte a főteret, s átkerült a Vörösház környéki Vásártérre, majd a 20. században a vágóhíd melletti mai területére.

A vásárok első és alapvető funkciója gazdasági természetű, az ellátást, illetve a termény-, termékelesleg felvásárlását és másutt, olyan helyeken való értékesítését szolgálja. Egy-egy vásár vonzáskörzetének vagy vonzásterületének nevezzük azt a területet, azokat a helységeket, amelyekből származnak a kérdéses vásár eladói, vevői és áruai.

A vásárok másik fontos funkciója társadalmi vonatkozású. A vásár mindenekelőtt találkozási hely és alkalom; a feudális falu számára szinte az egyedüli lehetőség volt arra, hogy lakosai falujukból kimozduljanak és külső kapcsolatokat létesítsenek, s kétségtelen vannak a vásároknak kulturális hatásai is.

Az Ipoly-völgye számára a váci vásárok jelentették mindezt. Ide hozták árujukat a vámosmikolai kosarasok, Bernecebarátiból a hátikosarat és a mézet, Ipolydamásdról húsvét táján a patkolt tojást, Ipolytölgyesről a gyékényből készült termékeket, Kemencéről a faszenet és fafaragótudományuk eredményeit, Nagyborzsönyből a szőlőt és a bort és persze az egész vidékről az eladásra szánt állataikat, gyümölcseiket.

Egy-egy vásár több napig is eltartott. Az első napokban volt az állatvásár, a harmadikon a kirakodóvásár.

Vámosmikola

A vámosmikolai kosarak az ipolysági és váci vásárok révén messze földön híresek voltak. A vesszőfonást a magyarság már jóval a honfoglalás előtt ismerte. Technikája több ezer éves, amit a sövény- vagy paticsfalú házak ásatásokon feltárt maradványai tanúsítanak. A fal vázát földbe szúrt karók közé font vesszőfonadék alkotta, melyet mind a két oldalán agyagos sárral vastagon betapasztottak. A leégett házak falának vörösre égett, összetöredezett darabjai őrzik a vesszőfonás lenyomatait. A kosárfonás legrégebbi történetére, a régészet derített fényt. Az ásatások során olyan agyagedények kerültek felszínre, amelyeken vízszintes és függőleges irányban rövidebb- hosszabb rovatkák vannak pontosan olyanok, mint egy fonott kosár nyomai. A fazekaskorong feltalálása előtt az égetett anyagedényeket úgy készítették, hogy előbb megfelelő alakú kosarat fontak, ezt körültapasztották agyaggal., tűzbe tették és kiégették. A fonott kosár elégett, nyomai pedig az agyagedényben maradtak.

A kosárfonás leggyakrabban fűz- és mogyoróvessző, ritkábban nyírfavessző. A vesszőt leggyakrabban augusztusban és ősszel szedték, de vágták májusban és télen is, amint a fűzvessző megért. A késő ősszel és télen szedett vesszőt otthon, nagy üstökben körülbelül két óra hosszat főzték, míg a haja szépen le nem hasadt. A főzött vessző téglavörös színt kap, így a mesterséges hántolás egyben festést is jelentett. A hántolatlan, hajas vagy zöld vesszővel dolgozó specialistákat és háziiparosokat széles körben kaskötőnek nevezték, míg a hántolt vesszőből finomabb kivitelű munkákat készítő háziiparosnak és kisiparosnak kosárfonó volt a megnevezése. A 19. század végi iparrendtartások a kosárfonást engedélyhez kötötték. A folyók, vizes területek közelében élő falusi lakosság gyakorta foglalkozott a hámozatlan vesszőkkel való kaskötéssel. A kerek tárgyaknak előbb a fenekét kötötték meg, ebbe tűzve a bordákat haladtak felfelé a peremig. Vámosmikolán készültek kétfülű kosarak, gömbölyű fenekű filkasok, babos kosarak, borszűrő kasok, s persze „puplikok”, azaz nagyobb méretű csirkeborítók is. A lisztes szakajtók, a bab és a tojás tárolására való nagyszakajtók készítése már finomabb anyagot, nagyobb szakértelmet kívánt. A varsákat, a halfogás eszközeit szintén vesszőfonással készítették.

A kosarak a szerint is változtak, hogy férfi, vagy asszonykézbe készült-e. A durvább megmunkálású gazdasági és a finomabb kézi kosarak. Az előbbibe a gorombább munkák során kerültek a nehezebb terhek, ezért gömbölyű, hántolatlan vesszőkből készültek, az utóbbiakat csinosabban kidolgozták, s többnyire hántolt, finomabb, vékonyabb vesszőkből fonták. Az is előfordult, hogy a kézikosarakat festett vesszőkből készítették.

A vesszőfonás során nem csupán kosarakat készítettek. Ezzel a módszerrel készültek a cserények oldalfalai, olykor kerítéselemek, szekérolalak, kocsikasok, tyúkketrecek is.

Verőce

A falusi kovácmesterek – régi magyar nevén: vasverők - elsősorban patkókat és vasalásokat készítő mesteremberek voltak. Elődeink már a honfoglalás előtt foglalkoztak a vasfeldolgozásával. Nyáron a gyeptvasércet bányászták, tisztították és dúsításra előkészítették, s csak ősszel és télen dolgoztak kovácsolással.

A mesterség azonban valószínűleg csak a honfoglalás után vált önálló foglalkozássá, s a 14. században több ágra is szakadt. A 12–15. században sokrétűvé vált a mesterség, ebből a korból páncél-, sarkantyú-, kard-, üst- lemezkovácsokat ismerünk, valamint kés-, kasza- és szegkovácsokat. A falusi, vagy patkolókovács főleg a paraszti munkaeszközök készítésével, javításával, vagy a lovak és tehenek patkolásával foglalkozott. Ajtó-, ablakpántokat, vasalásokat, sarokvasakat, pipákat, reteszvasakat, ablakrácsokat, ajtó- és ládazárakat, láncokat, szegeket, tűzcsiholó acélt, nyársakat készítettek, háromlábakat az üstök alá, zablákat, béklyókat, kapákat, ekevasakat, csoroszlyákat, ásóvasalásokat, fejszéket, bárdokat, vonókéseket, s emellett fő munkájuk volt a szekerek vasalása. Többnyire közülük kerültek ki a múlt század elejétől a paraszti munkaeszközöket újító, feltaláló emberek. Az uradalmakban, falvakban dolgozó kovácsok műhelye, kézzel végzett munkája nem sokat változott az idők folyamán. Szerszámaik javát, a különböző kalapácsokat, fogókat, vágókat többnyire maguk készítették, az üllőket és a fűjtatókat vásároltak csak meg. Szinte valamennyi munkát hagyományos kézi kovácsolással végezték el. A mesterség gyakorta öröklődött a családban nemzedékeken át, gyakorlásához igen sok hiedelem, legenda fűződik. Legtöbbjük állatgyógyítással is foglalkozott. Legkevesebb a munkája január-február, június, október és november hónapokban. Legtöbb viszont áprilisban, májusban, júliusban és szeptemberben. A nagy mezőgazdasági munkák idején kopik, törlik a szerszám, szekér, ekevas. Ilyenkor reggel négytől este lámpagyújtásig dolgoztak

A szekérvasalás kívánta talán a legtöbb ügyességet, s ezt egyes mesterek – környékükre kiterjedően – szinte művészi színvonalra emelték, táji típusokat állítottak elő. A patkolás a leggyakoribb kovácsmunka. A lovakat az előtérben lévő belső támpillérhez, hevederekhez kapcsolódó vaskarikákhoz kötve patkolják, az ökröket pedig a műhely utcai homlokzatához illeszkedő kettős kalodában.

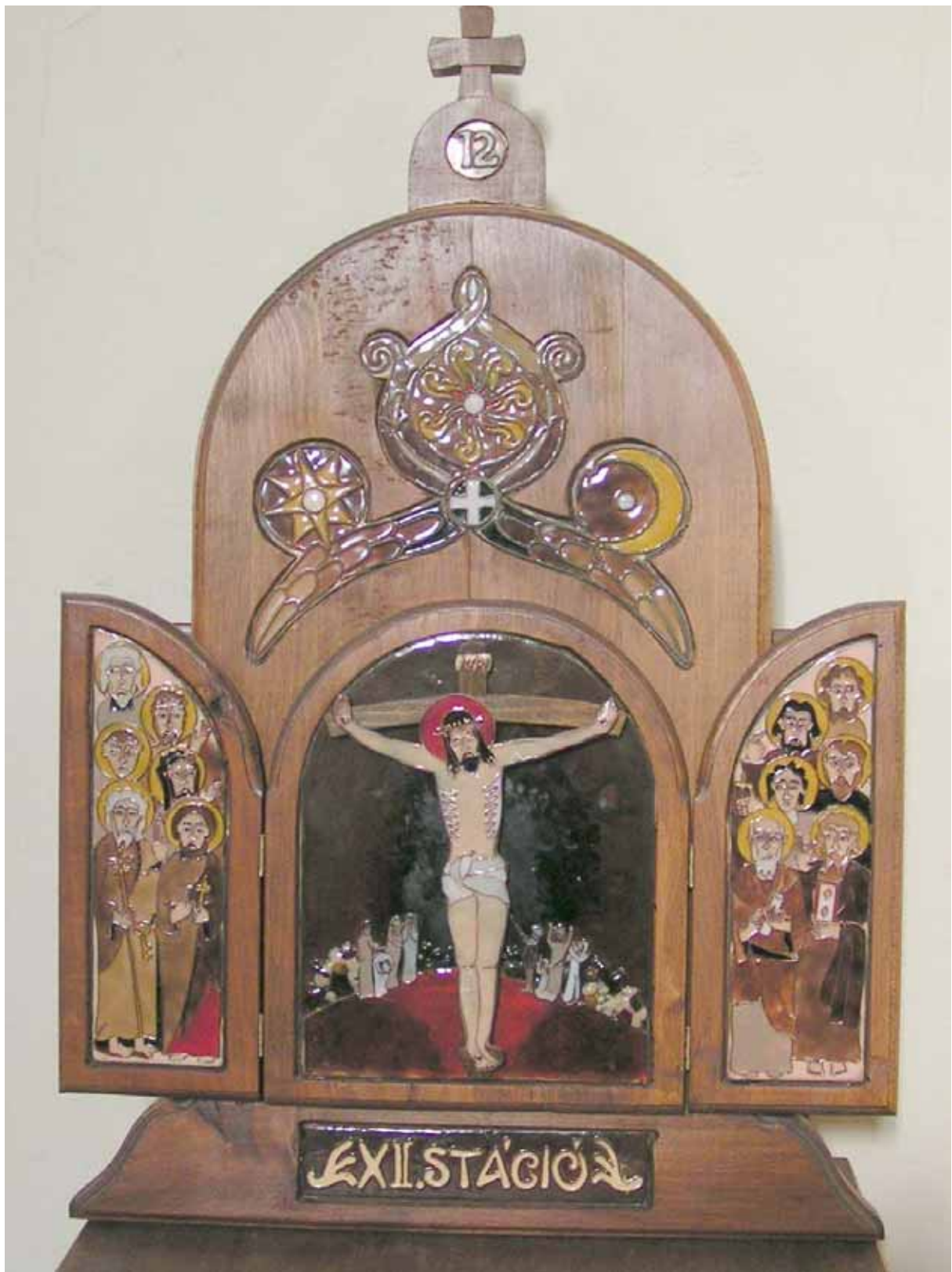
A kovácsok ügyességüket, rátermettségüket tojáspatkolással is igyekeztek megmutatni. Valóságos kis remekműveket találhatunk országszerte vas-, ezüst-, aranypatkókkal, barokkos díszítéssel, talpakkal. Művészetüket falusi házaink díszítő vasalásai, oromdíszei s a temetők kovácsolt vaskeresztjei ugyancsak őrzik. Nem csoda, ha az ügyes kovácsot sok helyütt ördögös embernek tartották, róluk sok érdekes történetet találunk prózai népköltészetünkben.

Zebegény

A Börzsöny hegység településein a viszonylag gyengébb minőségű lajtmészke található, mégis sok helyütt próbálkoztak a mészégetéssel. Kivétel ezek közül Bernecebaráti és Zebegény, ahol nagyobb mennyiségben termeltek. Ellátták szinte az egész környéket. Bár a technikát már a 12. század eleji oklevelek is említik a paraszti használatban a mész csak mintegy két évszázada vált általánossá. Észak-Magyarországon még néhány évtizeddel ezelőtt is általános volt a ponyvával letakart, oltatlan meszet szekérrel áruulók megjelenése. Legtöbbször gabonáért, tengeriért adták a meszet. Az építkezéshez aztán mindig helyben oltották a meszet.

A technika apáról fiúra öröklődött. A mészégető a kövekből kemencét épített. Ennek helye gyakorta a partoldal volt, hogy a föld a szigetelje a kemencét. Többnyire nem a faluban, hanem a kő kibányászása helyszínén, az erdőben rakták fel a kemencét. Felrakása nagy ügyességet, gyakorlatot kívánt. A tüztér felé boltozatosan kiépített tüzteret raktak. A kemence teteje nyitott maradt. A darabos követ itt rakták a tüztérbe. Úgy púpozták, hogy boglya alakúra növekedjék. A begyújtás volt a legveszélyesebb, hiszen alá kellett mászni a sok mázsa súlyú kőrácsnak, tüzet rakni. Ahol rendszeres volt a mésztermelés a fűtésére tűzifát használtak, az alkalmi égetéshez pedig rőzsét. Úgy tartották, hogy a vakolatdísz készítéséhez legalkalmasabb a mogyorórőzsével égett mész. Eleinte gyengén, majd egyre erősebben rakták a tüzet. A tüzelés hosszú órákon át tartott, a lángnak ki kellett csapnia a kövek között a kemence tetején. A végén a kemence már annyira izzott, hogy a közelébe sem lehetett menni. A

kétnapi tüzeléssel elhasznált 5-6 tonna tűzifa ugyanannyi mész előállítását tette lehetővé. Az égés befejezését próbaoltással állapították meg, mintát véve a kemence tetejéről. Az eredményes égetés után a meszet hagyták kihűlni – ez néha napokig tartott -, s száraz helyen tárolták. Szekereikkel aztán az egész Alföldet bejárták, hol nemigen lévén mészkő, nagyobb keletje volt. Ritkán fordult elő, hogy a mészkövet vitték oda, ahol nagyobb tételben volt szükség rá, s ott a helyszínen égették ki. Zebegényből vitték például a mészkövet a márianosztrai égető működéséhez is.

Stációk XII. (tűzzománc)

H. TÚRI KLÁRA

MAGYAR KARÁCSONY

Jelen van ami volt ami lesz
Eljátsszuk az Életet
Reménytelenség helyett
Fedezzük föl ami elmúlt
S mindazt ami még lehet
- Bújj bújj itt megyek!
Újnak nem új ez a játék
Égre képzelt régi kép
Játssza mindig négyből négy
Játssza estig életét
- Tüzes lapátot viszek!
Kifényesült már az ég
Vedd éltető szent lehet
Sólyommadár végső útja
Nem a szárnyalásnak múltja
- Egyet szólok kettőt szólok!
Karácsonyi énekét
Angyalok és gyermekek
Éneklük s mit egykor rég
Bújócskánk míg meg nem romlott
Magunktól is rendre óvott
- Harmadikra rátalálok!
Annak neve legyen áldott
Ki itt Krisztusért is játszott
S keresztre vitte életét.

SZUNYOGH PÁL

A tél négy pillanata...

1.

*Ördögszekér küllőit kiveri a dér
December-bodnár kopácsol naphosszat.
Hegyek hónaljában hajnalig
Halmaállapotot vált a patak.*

2.

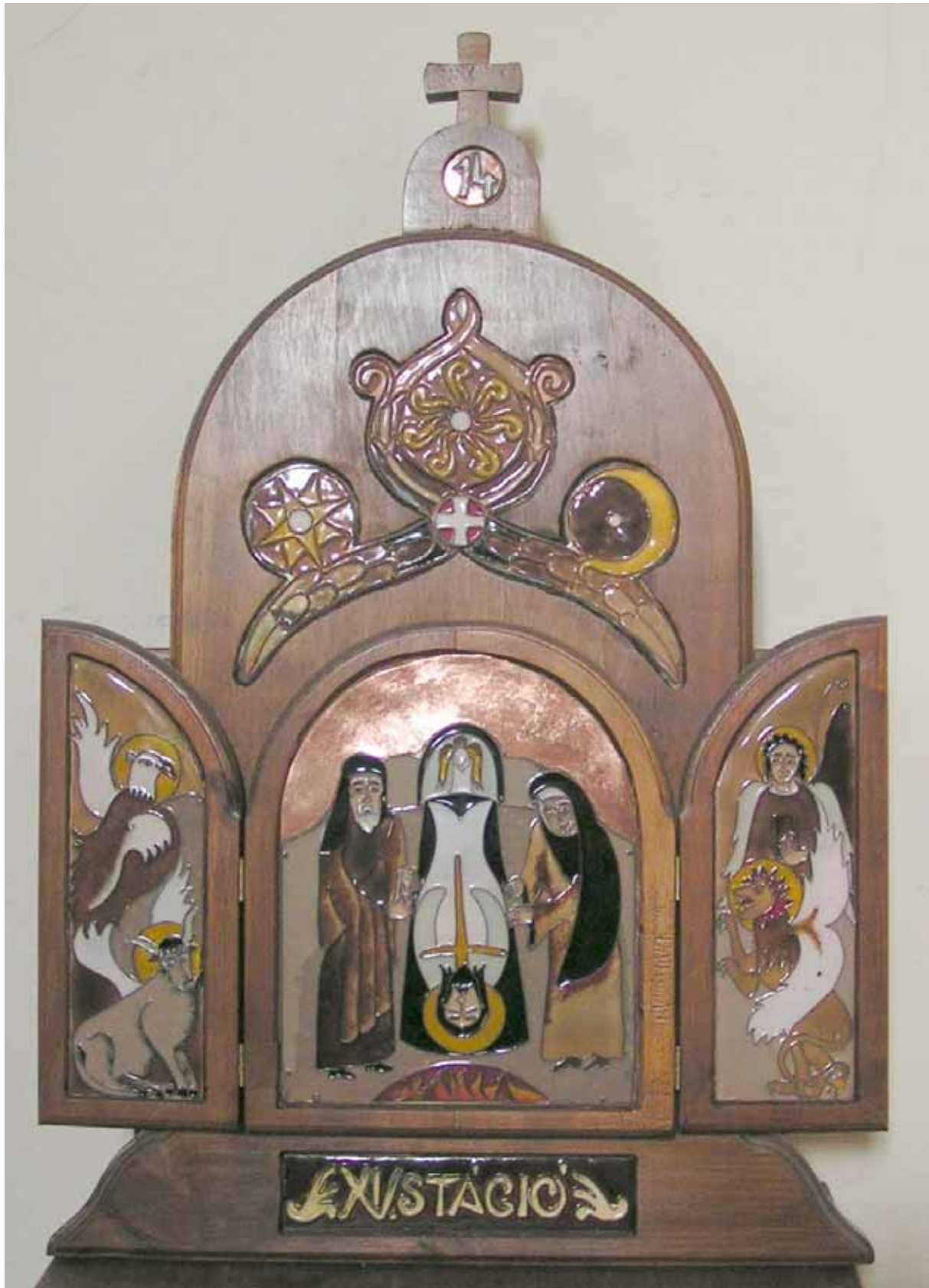
*Közelebb húzódnak a latrok Jézushoz
Savanyú szél püföli a Golgotát.
Csörrenő szarkák zsémbes hada...
Sorsot vető zsidó katonák.*

3.

*Közelebb topognak egymáshoz a fák
Fellöknek egy csapdát – az acél lecsap.
Éhkoppon maradt cinege énekét
Keresztre feszíti a fagy.*

4.

*Közelebb bújnak egymáshoz a sorok
A rím angyalhajjal kantározott szilaj mén
Hófehér lankáid között nyargalász...
Csak szemed fekete, akár hóember szemében a szén.*

Stációk XIV. (tűzzománc)

AUDITOR

Szávai Attila írása

Gyertya

Nem tudom mi történt. Valami ismeretlen okból levettem polcomról ezt a furcsa kinézetű gyertyát. A polcon évek óta élte a tárgyak titokzatos, magányos életét. Ez a néma tárgymagány gyakran elgondolkoztat. Az emberek menekülnek a magánytól, pedig, ha rájönnek, hogyan kell kezelni ezt a speciális és bonyolult társadalmi és lélektani állapotot, az idegeknek ezt a rendkívül mély, ám nem minden esetben szomorú és kellemetlen rezdülését, akkor rájönnek, hogy a magány termékeny. Főleg abban az esetben specifikum, mondjuk, ha alkotó lélekről van szó, és ha az adott alkotó léleknek társa is van. Az ember társas lény. Adott esetben az ember szép és jó. Viszont gyakran önző és hiú, továbbá lusta és sokszor túl izgatott. Főleg izgatott, ha lustaságát sérti valami, továbbá hiúságát és önzőségét. Az ember bonyolult. Bonyolult, viszont egyszerűen megérthetőek az összefüggései, ha az ember fogékony az ilyesmire. Az ember nem bonyolultabb, mint egy gyertya lángja.

Tehát levettem a gyertyát a polcra. Levettem, leporoltam és meggyújtottam. Figyelmesen néztem a lassan fejlődő-nevelkedő lángot. A gyertyát évekkal ezelőtt kaptam rejtélyes okból és céllal, valószínűleg ajándék gyanánt. Egy hasonló lángot az emberiség is kapott nagyon-nagyon régen szintén ajándék gyanánt, rejtélyes okból és titokzatos céllal. Az emberek jelentős része, ha már teljesen kifogy az ötletekből, ami az ajándékozást illeti, akkor gyertyával lepi meg szeretett ismerősét, aki szemérmes mosollyal veszi birtokba az újdonságot, de közben egészen másra gondol a gyertyát és az ajándékozást illetően. Majd felteszi a polcra a többi gyertya mellé. Egész készleteket, sőt kiállításokat láttam már idegen lakásokban gyertyákból. Lehet, hogy annak idején sem volt már jobb ötlet, mikor az emberiség régebbi elkövetői megkapták ezt a csodát, hogy bánjanak vele legjobb tudásuk és belátásaik szerint. Az emberiség a csodát később tűznek nevezte, maradéktalanul örült neki, mikor rájött kedvező és kedvezőtlen tulajdonságaira, a sült hústól a véletlen bozóttüzekig. Aztán a csodát megszelídítette, szobai használatra idomította. Eljátszotta ezt mással is, így a sziklával és hangokkal, továbbá érzelmeivel és értékrendjével. Finomabb lett. Emberibb. A tűznek ez jobban ment. Finomabb lett, viszont tűz maradt. Nem tudom melyik a jobb. Emberként vadállattá csiszolódni, vagy tűzként maradni annak, ami a tűz szempontjából lényeges. Hogy forró legyen, fényt adjon. Csak mindezt kicsiben. Ahogyan egy gyertya fénye kicsinyített mása, mondjuk így, miniatürizált, játékváltozata egy vulkán ordító dühének. Voltak és bizonyára vannak is emberek, akik komoly gondolatokat hoznak össze, mikor egy gyertya lángját bámulják. Ha megismerek egyet, ígérem, szólok majd. Mások gondolkodás helyett inkább lakást gyűjtanak fel vele. Bosszúból vagy beteges szenvedélyből. Ritkább esetben véletlenszerűen, a sors egy torz és kellemetlen ötletként. Szeretők egyszerre többet is meggyújtanak a gyertyákból, mert egyrészt ez egy romantikus dolog, másrészt nem kell koromsörétben botlogniuk egymás testén. Gyertyám gömb alakú, égés közben egészen átviláglik kerek, szabályos teste. Egészen megható ez a láncra vert erdőtüz, ez az embrionális napkitörés, mely átvilágított évezredek, fényt és kellemes körülményt adott jobb és kevésbé sikerült emberi gondolatoknak. Egy gyertya lángja. Melegével felolvasztotta a középkori éjszakák rideg érc-sötétjét a templomok hideg és nedves falai közt. Hogy helyükre kerülhessenek a betűk. A betűk először szolgák voltak. Aztán a szolgákból rabtartókká lettek. Uralkodnak felettünk. Az emberiség teljesen rabjává vált a betűknek. Ki vagyunk szolgáltatva perverz hajlamaiknak. Szolgáik vagyunk a betűknek. Gyere és hajoljunk meg előttük.

Stációk XV. (tűzzománc)

CEGLÉD JÓZSEF

"Embernek lenni jó!"

A budapesti Nyugati téren /vénebbeknek a Marx téri felüljárónál/ van egy múlt századi épület, amelyben az Alexandra Könyvesház lakik. 2200 négyzetméteren kínálja a magyar és külföldi könyvkultúrát, no meg a zenét. A Könyvesház egy éves fennállása alkalmából hirdetett novellapályázat eredményhirdetésére kaptam meghívót, melynek szívesen tettem eleget, mert így - azt reméltem, talán - alkalmam lesz nagyra becsült Írómmal, Konrád Györggyel találkozni, aki maga is döntnök volt. A dedikálás reményével cipeltem el hat kötetét. A bejárat őrző-védőinek megmutattam a könyveket, mosolyogtak, és egyáltalán nem tűntek izomagyúaknak. Matyi Dezső, a tulajdonos erre is figyel, gondoltam.

A földszinten újdonságok, utazás, sport és áttekintés az áruház kínálatából. Az első emeleten krimi, horoszkóp, romantika, ezotéria, sci-fi és fantasy. A harmadikon a testesebb irodalom és a kávézó, még feljebb a Panoráma Terem, ahol napról-napra író-olvasótalálkozók, zenei bemutatkozások és sok egyéb színes, a mai magyar művészet palettájáról. Aki idáig kapaszkodik; az alkotó vagy örült, kultúr-sznob vagy művészet-imádó.

Az áruház belső terei meghittek, ödöngésre alkalmat adóak, miket finoman sző át a láthatatlan hangszórókból szitáló zene. Háttér-technikája fővárosi rangú, kínálata európai. Közhangulata kultúrált.

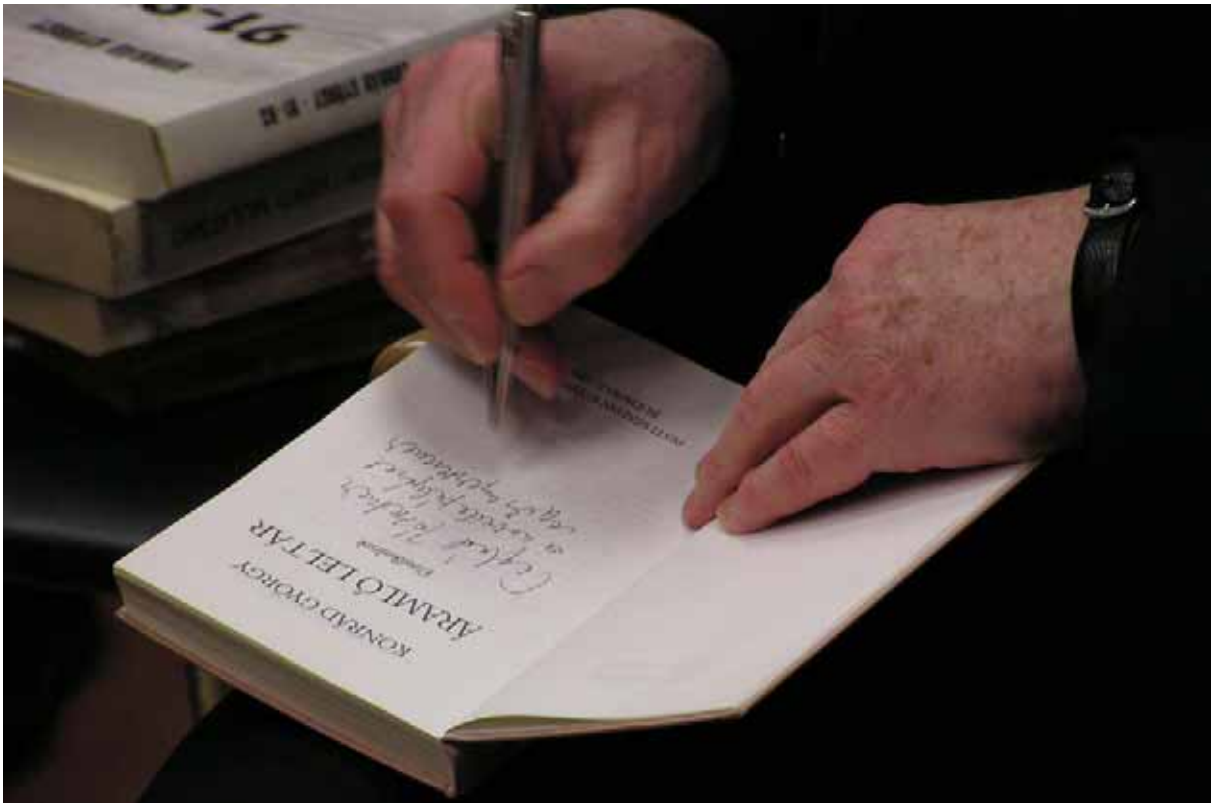
A Panoráma Terem 50-70 ember befogadására alkalmas fél-manzárdja meghitt, visszafogott, tisztos tegeződésekre csábító. Az alacsony pódiumra utolsónak érkezik Konrád György - lefogta a pesti közlekedés. Összehúzóda mered maga elé, néha felveti loboncos nagy fejét és valami hihetetlen nyíltsággal néz a közönségre. Mellette színészi rutinnal Jordán Tamás ül, másik oldalán Vámos Miklós szemtelen mosolya. Spiró György farmerban is doktoros, majd Radnóti Sándor ősz hajú optimizmusa csillog. A fél karéj végén Závada Pál, az éppen befutottak extrovertáltságával beszél - szépen. Mintha kézzelfogható értékek lebegnének az alacsony mennyezet alatt. A díjátadás moderátora, finom ízléssel, a pódium mellett, mondhatni "talajszinten".

Eredményhirdetés: négy dicséret, két harmadik, két második és két első helyezett. A művekből Jordán Tamás adott ízelítőt. Aztán zsongás, pezsgőspoharak csendülése, amitől oly távol volt a világ haragja, nyelvelése, durvasága.

A Mester beírta nevét könyveimbe - melyek árnyékában 32 éve hajszolom a teljességet -, s azt kérdezte, hány éves vagyok. Mondtam az eredményt, hunyorított, s azt felelte: "Akkor még van idő!" Akár el is hihetjük, Mester Úr, de annyi már bizonyos, hogy legalább egy napra, megint, jó volt embernek lenni!

(Szívből gratulálok Szerzőnk irodalmi sikeréhez, aminek rangját az is adja, hogy több mint ezer pályamű közül szerezte meg a harmadik helyezést. Hogy őszinte legyenek, díjában nincs számomra semmi meglepő. Csak beérni látszik a gyümölcs! Képes beszámolómat maga Cegléd József készítette. Örüljünk együtt vele! A Szerk.)

ALEXANDRA

ALEXANDRA novellapályázat

Harmadik díjat nyert:

CEGLÉD JÓZSEF

Nyereménye: 100 000,- Ft
Gratulálunk!

Budapest, 2006. december 20.

T. Kölcse, unokanagy, Kónya
Székely

HÍREK

December 22-én 13.45-kor elhunyt Lázár Ervin a Nagy Meseíró.

1936. május 5-én született Budapesten, ám gyermekkorát Alsó-Rácegrespusztán Illyés Gyula szülőföldjéről karnyújtásnyira töltötte. Írásaiban ez a világ emelkedik a költészet magasába. Meséinek és valamennyi prózai művének egyedülállóan érzékeny személyes hangja, finom ironiája, történeteinek groteszk alakjai rendkívül népszerűvé tették.

A Hétfejű Tündér (1973) című kötete két kiadónál nyolcszor jelent meg nyomtatásban, s számos színpadi adaptációja is készült. *Berzsián és Dideki* (1979) című meseregényéért 1982-ben Andersen-diplomát kapott. *A Négyszögletű Kerek Erdő* (1985) megkapta az Év Könyve jutalmat – később a *Bab Berci kalandjai* (1989) valamint a *Csillagmajor* (1996) nyerte el ugyanezt.

A Magyar Rádió Elnöksége I. díjban részesítette a Rádiószínház 1986. évi kishangjáték-pályázatára benyújtott *Ó szép az élet, s minden más madár* című hangjátékáért. Hangjátékai *A Franka Cirkusz* összefoglaló cím alatt 1990-ben kötetbe gyűjtve jelentek meg. Közülük *A hang* címűt Rózsa Pál zenéjével Sándor János operaszínpadra állította. *A legkisebb boszorkány* című mesejátékáért 1991-ben megkapta az Új Magyar Hangjáték – 1990 pályázat szerzői díját. Az Év Gyermekkönyve kitüntetésre – amelyet az IBBY (Nemzetközi Gyermekkönyv Tanács) Magyar Bizottsága adományoz – meséit három alkalommal találták érdemesnek: az 1989-es év díjazottja a *Bab Berci kalandjai* lett; az 1990-esé a *Lovak, kutyák, madarak*; az 1993-asé pedig *A manógyár*.

A bábjáték műfajához is vonzódott (1992–93 folyamán rövid ideig az Állami Báb-színház dramaturgja volt). *A legkisebb boszorkány* bábdarabként is sikert aratott s

az *Árgyélus királyfi* eleve bábszínpadra íródott.

Elbeszélései többféle összeállításban, több kiadásban is olvashatók; a legbővebb változatot a *Hét szeretőm* (1994) című kötet tartalmazza. *Csillagmajor* (1996) cikluscímmel – a szülőföld, a puszta hangulatát idéző – új elbeszéléseivel jelentkezett, majd *Kisangyal* (1997) összefoglaló cím alatt régebbi és még meg nem jelent novelláiból válogatott.

Elismerései: József Attila-díj (1974), Művészeti Alap Irodalmi Díja (1980), Állami Ifjúsági Díj (1981), Déry Tibor-jutalom (1990), a Soros Alapítvány Életműdíja (1992), MSZOSZ-díj (1995) és Kossuth-díj (1996).

A temetés időpontjáról később értesítik a nyilvánosságot.

(A hír a www.litera.hu oldalról származik. A Szerk.)

A Tükörterem nyertesei

A 2006-os Alexandra Novellapályázat eredményhirdetése

A pályázatra 1058 pályamunkát neveztek. A jelíges pályázatokat öttagú zsűri bírálta el, a zsűri tagjai Konrád György, Radnóti Sándor, Spiró György, Vámos Miklós és Závada Pál voltak. A díjak átadására ünnepélyes keretek között 2006. december 20-án, szerdán 19 órakor került sor az Alexandra Pódiumon, az Alexandra Könyvesház tükörtermében (Budapest V., Nyugati tér 7). A díjazott novellákból Jordán Tamás olvasott fel részleteket.

A nyertes alkotók műveinek felhasználási joga az Alexandra Kiadót illeti meg. Az első díjazott 300.000 forint, a második díjazott 200.000 forint, míg a harmadik díjjal

kitüntetett szerző 100.000 forint pénzjutalomban részesült.

Az Alexandra Kiadó végül úgy döntött, hogy a megosztott díjak várományosai fejenként a teljes pályadíjakat vehetik át.

Első díjat nyert Kiss Zsolt, Budapest, 19. kerület – Fel a lejtőn (jelige: Lejtőn), és Csenger Levente, Pilisborosjenő – Eltartási szerződés (jelige: Papucsek) című novellája (300-300 ezer forint). Második díjat nyert Z. Tóth György, Budapest – Filmélmény (jelige: pince23), és Módra Ildikó, Szentendre – Holdcsapda (jelige: modrill) című novellája (200-200 ezer forint). Harmadik díjat nyert Hanula Zsolt, Budapest – Gólba tartó nőügyek (jelige: Strogovác), és Cegléd József, Nagyoroszi – Pánczél Sándor balladája (jelige: Kázmér) című novellája (100-100 ezer forint).

A zsűri dicséretében négy pályázó pályaművét részesítették: Weil Zoltán, Eger – A Világúr Kolumbusza (jelige: Behin), Ballai András, Solt – Szívem (jelige: Két orosz-agar), M. Pálfy Livia, Veszprém – Csípővas (jelige: Esélyes), és Vida Gábor, Marosvásárhely – Mint akinek Hedwig... (jelige: Zabriskie Point) című novellájával érdemelte ki az elismerést.

Németh Péter Mikola üdvözlete és meghívója

Megköszönve jó kívánságaitokat, ihlettségben, verstermésben gazdagodó, a remélnél is boldogítóbb új esztendő kívánok. S már jó előre jelzem, hogy január 16-án, kedden 16 órakor az Írók Boltjában lesz új versesfüzetem a MYSTERIUM CARNALE Hommage a' Pilinszky bemutatója, ahová meghívom, barátsággal

várom a Börzsöny Helikon Szerzőit, s természetesen téged is Gyula. Köszöntelek Mindötöket a találkozás reményében: mikwla

Hörömpő Gergely kötetéről

A *Spangár Könyvek I.*, a **Pillanat** című kötet a várakozásoknak megfelelően szinte pillanatok alatt teljesen elfogyott. A Kiadó már tervezi a második kiadás részleteinek megbeszélését a Révkomáromi nyomdával. A Szerk.

A Spangár Pályázatról

Mint ismeretes, január 15-én jár le a határideje a Spangár pályázat beadásának. A pályázat kiírását előző lapszámainkban megtalálhatják, illetve a www.retsag.hu oldalon a Spangár Kör menüpont alatt is elolvashatják. A Szerk.

BÚÉK

Minden kedves 2006-os Olvasónknak, Szerzőnknek, támogatónk, drukkerünknek Isten áldását, bort, búzát, békességet, sok-sok ihletett és tartalmas pillanatot kíván a 2007-es esztendőre a lap Szerkesztője, Karaffa Gyula.

E havi számunk szerzői:

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő, szellemi szabadfoglalkozású

Cegléd József (Bácsalmás, 1954) Nagyoroszi, közalkalmazott, író

Dovák B. József (Miskolc, 1966) Diósjenő, rajztanár

Fetykó Judit (Sátoraljaújhely, 1956) Budapest, közalkalmazott, író

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945) Diósjenő, református lelkész, költő

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Jávorka Ágnes (Pécs, 1967) Pécs, költő, szellemi szabadfoglalkozású

Karaffa Gyula (Nyíregyháza, 1964) Nagyoroszi, ny. közalkalmazott, vállalkozó

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest, internetes újságíró

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő

Szunyogh Pál (Balassagyarmat, 1963) Tereske, nyomdász, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Tördelés/irodalom:

Karaffa Gyula

Helytörténet/fotó:

Végh József mkl.

Grafika/képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

0630-383-5385

Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

Kiadja a rétsági Művelődési Központ és Könyvtár

Terjesztés kizárólag PDF formátumban.

Dovák B. József és leánya a diósjenei 1956-os emlékmű avatásán

A diósjenei 1956-os emlékmű *(Egyik Alkotója Dovák B. József)*